

แนะนำจังหวัด **ฉะเชิงเทรา**

ฉบับ **อำเภอราชสาส์น**

CHACHOENGSAO

ผศ.ประเสริฐ ศิลรัตน์
อ.จินดา เนื่องจำนงค์

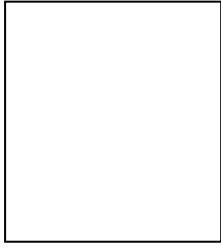

ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา

ISBN

เจ้าของ

ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

ที่ปรึกษา

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอนก เทพสุภรณ์กุล
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
- อาจารย์อุทิน รวยอารี
รองอธิการบดีกิจการนักศึกษา
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ห่มศรี นพวงศ์ ณ อยุธยา
ผู้ทรงคุณวุฒิ

คณะผู้จัดทำ

ผศ.ประเสริฐ	ศิรัดนา
อาจารย์จินดา	เนื่องจำนงค์
อาจารย์ชูชาติ	นาโพทอง
อาจารย์กัจจา	สิงห์ยศ
นางอรวรรณ	แสงอรุณ
น.ส.นवलลอ	อนุสิทธิ์
นายศักดิ์ดา	มลิกุล

พิมพ์ที่ : บริษัทเอ็มเอ็น คอมพิวเตอร์ จำกัด

๔๘๘-๔๕๐ สถานชนสงฆ์ชะเชิงเทรา อำเภอเมือง
จังหวัดชะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐

โทร. / แฟกซ์ ๐-๓๘๕๑-๕๖๓๐ , ๐-๓๘๕๑-๕๕๓๐

พ.ศ. ๒๕๔๘

คำนำ

แนะนำจังหวัดฉะเชิงเทรา “ฉบับอำเภอราชสาส์น” นี้เป็นโครงการรวบรวมและเผยแพร่คุณค่าทางประวัติศาสตร์ศิลปะและวัฒนธรรมของอำเภอราชสาส์น โดยมุ่งเน้นไปที่วัด ทั้งนี้เนื่องจากจัดเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ รูปแบบ โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ จิตรกรรมหรือประติมากรรมที่บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา

ปัจจุบันชุมชนได้รับวัฒนธรรมเมืองจากส่วนกลาง ทำให้มีการรื้อถอน ปรับเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม จนทำให้คุณค่าความเป็นท้องถิ่นและเอกลักษณ์ของชุมชนถูกทำลายไป

ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น เล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเผยแพร่ให้ชุมชนและผู้สนใจได้รับรู้ เข้าใจและเห็นคุณค่าของภาพในอดีต เรื่องราวที่เป็นประวัติศาสตร์ โดยเปรียบเทียบกับปัจจุบัน และเพื่อสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรัก ห่วงแหนเรื่องราวและสถานที่ในท้องถิ่นของตน เท่าที่ศักยภาพแห่งกาลเวลาและทุนทรัพย์จะเอื้ออำนวย

ประเสริฐ ศีลรัตนดา
จินดา เนื่องจำนงค์

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
ประวัติสภาพท้องที่อำเภอราชสาส์น	๑
ประวัติศาสตร์	๑
คำขวัญของอำเภอ	๒
สภาพทางภูมิศาสตร์	๒
การเดินทาง	๓
การแบ่งเขตการปกครอง	๕
- ตำบลบางคา	๕
แผนผังแสดงเขตที่ตั้งของหมู่บ้าน	๖
ประวัติหมู่บ้าน	๗
- ตำบลเมืองใหม่	๘
แผนผังแสดงเขตที่ตั้งของหมู่บ้าน	๑๐
ประวัติหมู่บ้าน	๑๑
- ตำบลดงน้อย	๑๓
แผนผังแสดงเขตที่ตั้งของหมู่บ้าน	๑๔
ประวัติหมู่บ้าน	๑๕
นิทานพื้นบ้าน (พระรถเมรี)	๑๖
สถานที่ที่น่าสนใจ	๒๓
แผนที่แสดงเส้นทางและที่ตั้งวัดต่าง ๆ	
- แผนที่แสดงเส้นทางและที่ตั้งวัด ในตำบลบางคา	๒๕
วัดญาณรังษี (เตาอิฐ)	๒๖
วัดจรเข้ตาย	๔๔
- แผนที่แสดงเส้นทางและที่ตั้งวัด ในตำบลเมืองใหม่	๕๖
วัดบางคา	๕๗
วัดไผ่ขวาง	๗๖
วัดแสนภูมราวาส (กกสับนอก)	๘๔
วัดทุ่งรวงทอง (เมืองใหม่)	๑๐๕
วัดเกาะราษฎร์ศรัทธาราม (ปกปาก)	๑๑๕

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
- แผนที่แสดงเส้นทางและที่ตั้งวัด ในตำบลคงน้อย	๑๓๓
วัดเกาะแก้วเวฬุวัน	๑๓๔
วัดสะแกงาม	๑๕๐
วัดน้ำฉ่ำ (วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม)	๑๖๓
วัดหินดาบ หรือวัดตะวันตก	๑๘๕
ภาพปกิณกะ	๒๐๕
บรรณานุกรม	
คุณูปการ	

ประวัติสภาพท้องที่อำเภอราชสาส์น

ประวัติศาสตร์

อำเภอราชสาส์น เดิมเป็นท้องที่อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ กำหนดให้ตำบลบางคา ตำบลดงน้อย และตำบลเมืองใหม่ แยกการปกครองจากอำเภอพนมสารคาม และได้รับการจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอราชสาส์น เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ โดยมีที่ตั้งที่ว่าการกิ่งอำเภอราชสาส์นตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๒ ตำบลบางคา ในที่ดินที่นายอ้น มั่นทสุตร์ ยกให้แก่ทางราชการจำนวน ๒๕ ไร่ ๓ งาน ๕๐ ตารางวา ต่อมาเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๓๗ ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอราชสาส์น ตามประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๑ ตอนที่ ๒๑ ก หน้า ๓๒-๓๓ วันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๓๗

เหตุที่ใช้ชื่ออำเภอนี้ว่า อำเภอราชสาส์น เนื่องจากหมู่ที่ ๒ ตำบลบางคา ชาวบ้านเรียกกันว่า บ้านราชสาส์น ตามนิยายปรัมปราเรื่อง พระรถ-เมรี ตอนพระรถนำราชสาส์นของนางยักษ์แม่เลี้ยงไปให้นางเมรีลูกสาวนางยักษ์ เมื่อพระรถนำราชสาส์นผ่านมาบริเวณหมู่ที่ ๒ ตำบลบางคา พระรถพบพระยายมองค์หนึ่งจำศีลภาวนาอยู่ จึงขอพักอาศัยเพราะเป็นเวลาใกล้ค่ำ เมื่อพระรถหลับสนิท พระยายมเห็นกล่องราชสาส์นก็เอามาอ่านดู เห็นข้อความโดยสรุปว่า เมื่อพระรถถึงเข้าให้กินเข้า ถึงเย็นให้กินเย็น หมายถึง ให้พวกยักษ์กินพระรถ พระยายมเข้ามาณดูก็รู้ความเป็นมา และเรื่องที่จะเป็นไป ประกอบกับรู้สึกเมตตาสงสารพระรถ พระยายมจึงทำการเปลี่ยนข้อความในราชสาส์นใหม่ว่า เมื่อพระรถถึงเข้าให้แต่งเข้า ถึงเย็นให้แต่งเย็น หมายความว่า เมื่อพระรถพบนางเมรีเมื่อใดให้นางเมรีแต่งงานกับพระรถทันที สถานที่ที่พระยายมแปลงสาส์นให้กับพระรถนี้ จึงเรียกกันว่า “บ้านราชสาส์น” สืบมาจนถึงทุกวันนี้ และเห็นว่าชื่อราชสาส์นเป็นมงคล เพราะเป็นสถานที่ที่เปลี่ยนสถานการณ์จากร้ายให้กลายเป็นดี จึงใช้คำว่าราชสาส์น เป็นชื่ออำเภอราชสาส์น เพื่อเป็นสิริมงคล มาจนกระทั่งเป็นชื่ออำเภอในปัจจุบัน

นิทานพื้นบ้านพระรถเมรี

พระรถสิทธิ์ เป็นเจ้าครองนครที่ไม่มีพระมเหสี ได้ครองเมืองไพศาลด้วยความสงบสุขเรื่อยมา เมื่อนั้นมีเศรษฐีร่ำรวยมากคนหนึ่งชื่อ พรหมจันทร์ มีภรรยาอยู่กินกันมานานแต่ไม่มีบุตรธิดา จึงพากันไปหาพระยายมเพื่อขอบุตรธิดา พระยายมจึงให้เก็บก้อนกรวดที่ปากบ่อน้ำหน้าอาศรม และให้นำถึงพระยายมทุกครั้งเมื่อภาวนา

เศรษฐีเก็บก้อนกรวดไปสืบทองก้อน หลังจากนั้นภรรยาได้ตั้งท้องมีธิดาติดต่อกันเรื่อยมาจนได้สืบทองคน เศรษฐีก็เลี้ยงลูกสาวด้วยความเอ็นดู อยู่ต่อมาเศรษฐีค้าขายขาดทุนจนไม่มีอาหารเลี้ยงดูลูกสาวทั้งสืบทองคน ในที่สุดจึงตัดสินใจที่จะนำลูกสาวทั้งหมดไปปล่อยป่า ขณะที่ปรึกษา

กันระหว่างผัวเมีย นางเภาลูกสาวคนสุดท้ายท้องแอบได้ยิน จึงไปเก็บก้อนกรวดไว้เป็นจำนวนมาก ครั้นเมื่อพ่อพาเข้าป่าไปตัดฟืนนางเภาจะเดินรั้งท้ายและเอาก้อนกรวดทิ้งตามรยทางเพื่อเป็นเครื่องหมายเมื่อไปถึงป่า พ่อใช้ให้ลูก ๆ แยกย้ายกันไปตัดฟืนหาผลไม้นในป่ากว้าง ส่วนพ่อเห็นลูกจากไปในป่าหมดแล้วก็หลบหนีกลับบ้าน

ครั้นตกเย็น ลูกสาวทั้งสิบสองคน ได้กลับมาอยู่ที่นัดพบรออนาน ไม่เห็นพ่อต่างร้องไห้คร่ำครวญ นางเภาจึงบอกพี่ ๆ ว่าตนจะพากลับบ้าน นางเภาที่พาพี่ ๆ เดินตามก้อนกรวดที่นางโปรยเอาไว้ตอนเดินทางมา ส่วนพ่อแม่ซึ่งอดอยากกันมานาน ตั้งใจจะกินข้าวกินปลาให้อิ่มหมีพริ้มเสียที ขณะที่ลงมือกินข้าวลูก ๆ ก็กลับมาถึงบ้าน

เศรษฐีอนาได้หาวิธีนำลูกสาวทั้งสิบสองคนไปปล่อยป่าอีกครั้ง ครั้งสุดท้ายนางเภาไม่มีโอกาสที่จะเก็บก้อนกรวดเหมือนครั้งก่อน เมื่อพ่อพาไปป่าหาฟืนหาผลไม้มก็จำยอมไปและได้เอาขนมที่พ่อแม่ให้กินระหว่างเดินทางโปรยตามทาง เพื่อเป็นเครื่องหมายกลับบ้าน แต่นั่นก็เห็นขนมก็ตามจิกกินจนหมดสิ้น ครั้นพ่อหนีกลับบ้าน นางทั้งสิบสองจึงไม่สามารถจะเดินทางกลับบ้านได้ พวกกันร้อนรุ่ม พนจรไปเรื่อย ๆ หาทิศทางไม่ได้ ในที่สุดหลงเข้าไปในเมืองยักษ์ โดยอาศัยอยู่กับนางสันถมาร (สนธมาร, สนธรา) ยักษ์แม่หม้ายมีลูกสาวบุญธรรม ชื่อว่า “เมรี” นางสิบสองไม่ทราบว่านางสันถมารเป็นยักษ์จึงอาศัยอยู่ด้วย นางสันถมารต้องออกไปจับสัตว์กินเป็นอาหารเสมอ ๆ

วันหนึ่งนางสิบสองซุกซนไปตรวจดูในสิ่งต่าง ๆ ได้พบกระดูกคนและสัตว์จำนวนมาก พวกนางจึงรู้ว่านางสันถมารนั้นเป็นยักษ์ พวกกันหนีด้วยความกลัว นางสันถมารกลับมาทราบจากเมรีว่านางสิบสองหนีไปก็โกรธ จึงออกติดตามหวังจะจับกินเป็นอาหาร แต่ด้วยบุญญาธิการของนางสิบสองยังมีอยู่บ้าง พวกสัตว์ป่า เสือ ช้าง ช่วยกันกำบังนางสิบสองไม่ให้นางสันถมารเห็น

ในที่สุดนางสิบสองก็เดินทางกลับมาถึงเมืองไพศาลี พระรถสิทธิ์เจ้าเมืองเสด็จมาพบเข้าทรงพอพระทัยมาก จึงรับนางสิบสองคนเป็นพระมเหสี ส่วนนางสันถมาร ได้ติดตามมาจนถึงเมืองไพศาลี เมื่อทราบว่านางสิบสองได้เป็นพระมเหสีของพระรถสิทธิ์ก็ยิ่งเคียดแค้น จึงแปลงกายเป็นหญิงงาม ทำอุบายร้องไห้ร้องไห้ จนได้เฝ้าพระรถสิทธิ์ เล่าว่าตนชื่อ นางสมุดชา ถูกบิดาบังคับให้แต่งงานกับเศรษฐีนางจึงหนีมา พระรถสิทธิ์รับนางสมุดชาไว้เป็นพระชายา นางสมุดชามีความเคียดแค้นนางสิบสองเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงทำเสน่ห์มารยาให้พระรถสิทธิ์หลงใหลจนลืมมเหสีเก่าทั้งสิบสองคน

วันหนึ่ง นางสมุดชาทำอุบาย โดยนางแกล้งป่วยแล้วหมอลวงเขี้ยวรักษาไม่หาย นอกจากจะต้องใช้ดวงตาของสาวที่เกิดจากพ่อแม่เดียวกัน ๑๒ นาง เป็นเครื่องยาจึงจะรักษาหาย ด้วยเวทมนต์ของนางยักษ์พระรถสิทธิ์จึงสั่งควักลูกตานางสิบสองมาเป็นเครื่องยา แต่นางเภาถูกควักลูกตาเพียงข้างเดียว เพราะเมื่อครั้งหนีนางยักษ์สันถมารนั้น ทั้งสิบสองนางจับปลากินประทังความหิว พี่ ๆ จับปลาโดยร้อยกับเชือกโดยแทงตาทะลุทั้งสองข้าง ส่วนนางเภานั้นร้อยปลาจากปากปลาไปทะลุตาข้างเดียว ฉะนั้นนางจึงถูกควักลูกตาข้างเดียว เพราะผลกรรมครั้งนั้น

ขณะนั้นมเหสีทั้งสองได้ตั้งครรภ์กับพระรลธิธิ์ทุกคน นางสันตมารจึงให้ทหารจับไป
ขังไว้ในอุโมงค์มืด ๆ มีอาหารกินบ้างอดบ้าง ส่วนพระรลธิธิ์ไม่ทราบว่ามเหสีทั้งสองคน
ตั้งครรภ์ เพราะตกอยู่ในอำนาจเสน่ห์มารยาของนางยักษ์ นางทั้งสองคนต่างหิวโซอยู่ในอุโมงค์
มืดนั้นจนคลอเคลิบเคลิ้ม เมื่อพี่สาวใหญ่คลอดบุตรออกมาต่างก็ช่วยกันฉีกเนื้อแบ่งกันกิน นางเถารับ
ส่วนแบ่งเกือบไว้ได้ ๑๑ ชิ้น ครั้นตนคลอดบุตรออกมาบ้างก็นำเนื้อเด็กทั้ง ๑๑ ชิ้นส่งให้พี่ ๆ ฉะนั้นลูก
ของนางเถาจึงรอดชีวิต นางเถาก็เลี้ยงลูกมาในอุโมงค์นั้นจนเจริญวัยวิ่งเล่นได้ ตั้งชื่อว่า “รลเสน”

พระอินทร์ทราบเรื่องนางสิบสองถูกทรมานจึงมาช่วย โดยแปลงกายเป็นไก่มาหา กินอยู่หน้าอุโมงค์ พระรถเสนเลี้ยงไก่พระอินทร์และนำไปมาทำชนพนันกับชาวบ้านได้ชัยชนะทุกครั้ง แลกลเป็นข้าวอาหารมาเลี้ยงแม่และป้า ๆ จนมีชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่ว ความทราบถึงพระกรรมพระรถ สิริทธิ์ พระองค์เรียกเข้าเฝ้า ทำให้ทราบว่าเป็นพระโอรส นางสมมุทธาทราบเรื่องคิดกำจัดพระรถเสน ด้วยการหาอุบายให้พระรถสิริทธิ์สังพระรถเสนเดินทางไปยังเมืองยักษ์เพื่อนำ “มะจั่วรู้หาว มะนาวรู้ โห” (บางตำนานว่า มะม่วงไม่รู้หาว มะนาวไม่รู้โห) มาเป็นเครื่องยารักษานางอีก นางสมมุทธา เขียนสารให้พระรถเสนถือไปหานางเมรี โดยสั่งว่า “ถึงกลางวันให้ฆ่ากลางวัน ถึงกลางคืนให้ฆ่า กลางคืน”

พระรณเสนก็ควมม้าไปยังเมืองยักข์ตามคำสั่งพระบิดา ม้าของพระรณเสนนี้เป็นม้ากายสิทธิ์วิ่งรากับลมพัดและพูดได้ด้วย ครั้นมาถึงอาศรมพระฤาษีก็ขอหยุดพักหลับนอน พระฤาษีผู้มีญาณพิเศษทราบเหตุการณ์ จึงแอบแก้ไขข้อความในจดหมายที่เรียกว่า “ฤาษีแปลงสาร” เสียใหม่ว่า “ถึงกลางวันให้แต่งกลางวัน ถึงกลางคืนให้แต่งกลางคืน” เมื่อพระรณเสนไปถึงเมืองยักข์พบนางเมรีก็นำสารนางสมุดชาให้เพื่อจะได้ขอมะจั่งรู้หาว่า มะนาวรู้ให้ นางเมรีทราบเรื่องราวตามสารก็ทำตามคำสั่งแม่ทุกประการ คือออกิเชกสมรสและยกเมืองให้พระรณเสนครอง

พระรถเสนอยู่ในเมืองชัยด้วยความสุข แต่ถึงกระนั้นพระองค์ก็ยังระลึกถึงมารดาและป้าของพระองค์ จึงคิดหาอุบายโดยการจัดเลี้ยงสุราอาหารนางเมรีจนเมามายและหลอกลามถึงห่อดวงตาของนางสิบสอง อีกทั้งล่องบรรจುದวงใจของนางสันถมาร นางเมรีก็พูดด้วยความมึนเมา บอกเรื่องราวและที่เก็บสิ่งของสำคัญตลอดจนยาวิเศษขนานต่าง ๆ แก่พระรถเสนจนหมดสิ้น พระรถเสนจึงนำกล่องดวงใจ ห่อดวงตาและยารักษา รวมทั้งยาวิเศษที่โปรยเป็นภูษา เป็นไฟ เป็นมหาสมุทร คิดตัวหนีออกจากเมืองไป

ครั้นเมื่อนางเมรีหายจากความมึนเมา ไม่เห็นพระรถเสน นางจึงรู้ว่าพระรถเสนหนีไปแล้ว นางกับเสนายักษ์ได้ออกติดตามพระรถเสนด้วยความรัก พระรถเสนควมม้าหนีมาแต่นางเมรีก็ตามทัน พระรถเสนโปรยยาวิเศษเป็นภูษา เป็นไฟ นางเมรีก็ฝ่าฟันผ่านไปได้ ครั้นโปรยยาให้เป็นมหาสมุทร นางเมรีสิ้นแรงฤทธิ์ไม่สามารถจะข้ามมหาสมุทรได้ นางเฝ้ารำพันอ้อนวอนให้พระรถเสนกลับเมืองไปอยู่กับนาง แต่ม้าได้หักทันทัน นางเมรีเศร้าโศกคร่ำครวญจนดวงใจแตกสิ้นใจตาย พระรถเสนกล่าวขอโทษต่อศพนางแล้วให้เสนายักษ์นำกลับเมือง ในที่สุดพระรถเสนก็ตัดใจกลับ

เมืองไปช่วยมารดาและป้า ๆ เมื่อกลับมาถึงเมืองไพศาลี พระรถเสนนำดวงตามารดาและป้า ๆ พร้อมกับพาไปรักษากันสามารถมองเห็นได้ทั้งสิบสองนาง พระรถเสนเข้าเฝ้าพระราชบิดาพร้อมกับทูลว่านางสมุทธาเป็นยักษิณี นางสมุทธารู้เรื่องจึงแปลงกายเป็นยักษ์หวังจะฆ่าพระรถเสนเสีย แต่พระรถเสนต่อสู้กับนางสมุทธาเป็นสามาร และทำลายกล่อ่งดวงใจของนางสมุทธาจนนาสิ้นใจตาย พระรถสิทธีจึงร้องอนมเหสีทั้งสิบสองนาง พร้อมทั้งขอโทษที่พระองค์ลงทัณฑ์นางเพราะความมัวเมาในเสน่ห์มารยาของนางยักษิณี ในที่สุดพระรถสิทธีก็ครองเมืองกับมเหสีทั้งสิบสองอย่างสันติสุข (อิงตะวัน แพลกอินทร์.โรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา”. จังหวัดฉะเชิงเทรา)

สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ว่าการอำเภอราชสาส์น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอพนมสารคาม ห่างจากอำเภอพนมสารคาม ๑๒ กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดฉะเชิงเทราไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ๔๕ กิโลเมตร เนื้อที่ ๑๓๔.๕ ตารางกิโลเมตร (๘๔,๓๑๒ ไร่) มีเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จรดเขตตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศใต้	จรดเขตตำบลท่าทองหลวง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันออก	จรดเขตตำบลหนองยาว อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	จรดเขตตำบลบางกระเจ็ด อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นทุ่งนา มีที่ดอนส่วนน้อยในท้องที่ตำบลลงน้อย ป่าโคกผดุงกนก น้ำจะท่วมพื้นที่ส่วนใหญ่ทั้งหมด แต่ยังไม่ถึงขั้นอุทกภัย ถ้าปีใดมีฝนตกพอประมาณ ปริมาณน้ำฝนจะช่วยให้การทำการนาได้ผลดีมาก พื้นที่มีระดับต่ำในฤดูแล้ง น้ำทะเลหรือน้ำเค็มขึ้นและเข้าไปในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ระหว่างเดือนเมษายน พฤษภาคม และมีอุณหภูมิต่ำที่ดินเป็นดินเปรี้ยว ดินฟ้าอากาศมีสภาพเช่นเดียวกับพื้นที่ในภาคกลางโดยทั่วไป โดยแบ่งออกเป็น ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว

การเดินทาง

การเดินทาง โดยทางรถยนต์เข้าอำเภอรราชสาส์น ได้ดังนี้

๑. จากจังหวัดฉะเชิงเทรามาตามถนนสาย ๓๐๔ (ฉะเชิงเทรา – กบินทร์บุรี) ถึงสี่แยกพนมสารคาม เลี้ยวซ้ายผ่านตลาดท่าเกวียนมาตามถนนสายหลวงฤทธิ์ประศาสน์ ประมาณ ๖ กม. เลี้ยวขวาตามทางหลวงจังหวัด หมายเลข ๓๒๔๕ (พนมสารคาม-ราชสาส์น) ประมาณ ๗ กม. ถึงทางเข้าที่ว่าการอำเภอรราชสาส์น ด้านขวา

๒. จากจังหวัดฉะเชิงเทรามาตามถนนสาย ๓๐๔ (ฉะเชิงเทรา - กบินทร์บุรี) ผ่านสี่แยกพนมสารคาม ถึงศูนย์การค้าศิริพนม เลี้ยวซ้ายมาตามทางหลวงจังหวัด หมายเลข ๓๔๔๔ (อำเภพนมสารคาม – อำเภอบ้านสร้าง) ถึงวัดเกาะแก้วเวฬุวัน เลี้ยวซ้าย มาตามถนนสายราชสาส์น – ดงน้อย เลี้ยวซ้ายประมาณ ๖ กม. ถึงทางเข้าที่ว่าการอำเภอรราชสาส์น ด้านซ้าย

๓. จากจังหวัดฉะเชิงเทรามาตามถนนสาย ๓๐๔ (ฉะเชิงเทรา – กบินทร์บุรี) ถึงสี่แยกบางคล้า เลี้ยวซ้ายผ่านอนุสาวรีย์พระเจ้าตาก เลี้ยวขวาผ่านตลาดถึงตำบลปากน้ำผ่านปั้มน้ำมัน ปตท. ประมาณ ๕๐๐ เมตร เลี้ยวขวาตามถนน รพช. อำเภอรราชสาส์น – บางคล้า ถึงสามแยกหน้าสถานที่ตำรวจอรราชสาส์น เลี้ยวขวาประมาณ ๒๐ เมตร ถึงทางเข้าที่ว่าการอำเภอ ด้านซ้าย

๔. จากจังหวัดฉะเชิงเทรามาตามถนนสาย ๓๐๔ (ฉะเชิงเทรา – กบินทร์บุรี) ถึงสี่แยกบางคล้า เลี้ยวซ้ายผ่านอนุสาวรีย์พระเจ้าตาก เลี้ยวขวาผ่านตลาดถึงสำนักงานที่ดินอำเภอบางคล้า เลี้ยวขวามาตามถนนสายหลวงฤทธิ์ประศาสน์ (สายบางคล้า – พนมสารคาม) ถึงสามแยกเลี้ยวซ้ายมาตามถนนพนมสารคาม – ราชสาส์น ประมาณ ๗ กม. ถึงทางเข้าที่ว่าการอำเภอรราชสาส์น ด้านขวา

๕. การเดินทางโดยรถยนต์โดยสารประจำทาง จากสถานีขนส่งจังหวัดฉะเชิงเทรา สายพนมสารคาม สุดทางที่ตลาดท่าเกวียน หน้าสำนักงานเทศบาลตำบลพนมสารคาม ต่อรถยนต์หรือรถสามล้อจ้างเหมาจากตลาดท่าเกวียน – ที่ว่าการอำเภอรราชสาส์น ค่าจ้างเหมารถยนต์ ๖๐ บาท เนื่องจากไม่มีรถยนต์โดยสารประจำทาง

การแบ่งเขตการปกครอง

อำเภอราชสาส์น แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๓ ตำบล มีหมู่บ้าน ๓๑ หมู่บ้าน คือ

๑. ตำบลบางคา มี ๖ หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ที่ ๑ บ้านไผ่ขวาง
- หมู่ที่ ๒ บ้านราชสาส์น
- หมู่ที่ ๓ บ้านบางคา
- หมู่ที่ ๔ บ้านเตาอิฐ
- หมู่ที่ ๕ บ้านดอนทอง
- หมู่ที่ ๖ บ้านจรเข้ตาย

๒. ตำบลเมืองใหม่ มี ๙ หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ที่ ๑ บ้านบางคา
- หมู่ที่ ๒ บ้านไผ่กลิ้ง
- หมู่ที่ ๓ บ้านกกสับใน
- หมู่ที่ ๔ บ้านกกสับนอก
- หมู่ที่ ๕ บ้านทุ่งรวงทอง
- หมู่ที่ ๖ บ้านหนองช้างตาย
- หมู่ที่ ๗ บ้านหนองแห่น
- หมู่ที่ ๘ บ้านบางพุทรา
- หมู่ที่ ๙ บ้านไผ่สอ

๓. ตำบลดงน้อย มี ๑๖ หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ที่ ๑ บ้านตลาดดงน้อย
- หมู่ที่ ๒ บ้านหนองจอก
- หมู่ที่ ๓ บ้านหมูไผ่
- หมู่ที่ ๔ บ้านสวนเจริญ
- หมู่ที่ ๕ บ้านหน้าวัดใต้
- หมู่ที่ ๖ บ้านหน้าวัดเหนือ
- หมู่ที่ ๗ บ้านยางปุม
- หมู่ที่ ๘ บ้านวังกระทุ่ม
- หมู่ที่ ๙ บ้านท่าโพธิ์

- หมู่ที่ ๑๐ บ้านน้ำจ๋า
- หมู่ที่ ๑๑ บ้านสะแกงาม
- หมู่ที่ ๑๒ บ้านทางข้าม
- หมู่ที่ ๑๓ บ้านกันเกรา
- หมู่ที่ ๑๔ บ้านหินดาษ
- หมู่ที่ ๑๕ บ้านไผ่งาม
- หมู่ที่ ๑๖ บ้านหนองโบสถ์ใหญ่

ส่วนสภาตำบลบางคา สภาตำบลเมืองใหม่ และสภาตำบลดงน้อย ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗

วัดญาณรังษี (เตาอิฐ)

วัดเตาอิฐ เป็นวัดที่สังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ ตำบลบางคา อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านเตาอิฐ หมู่ที่ ๔ ตำบลบางคา อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัดนี้เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ ซึ่งมีขุนรักษาพลพล (ยิ้ม) กำนันตำบลบางคา เป็นผู้มอบที่ดินถวายเพื่อสร้างวัด จำนวน ๑๔ ไร่ ๒ งาน ๘๔ ตารางวา และพระครูญาณรังษี มุนีวงศ์ (แทน) เจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นผู้ดำเนินการสร้างวัด ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๕ เป็นต้นมาจนเสร็จสมบูรณ์ ดังนั้นทางการจึงตั้งชื่อวัดตามสมญานามแห่งสมณศักดิ์ของท่านว่า “วัดญาณรังษี” ซึ่งได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ แต่ชาวบ้านทั่วไปเรียกชื่อวัดตามชื่อหมู่บ้านที่ตั้งวัดว่า “วัดเตาอิฐ”

สรุปรายนามเจ้าอาวาสเรียงตามลำดับมีดังนี้

๑. พระอธิการบุญ

๒. พระครูทิม

๓. พระวินัยธรจันทร์

๔. พระปลัดยา

๕. พระมหาสาย

๖. พระปลัดเรือง

๗. พระอธิการมี

๘. พระอธิการค้อ

๙. พระอธิการเย็น

๑๐. พระปลัดชื่น

๑๑. พระครูวิสุทธิวิริยธรรม

พ.ศ. ๒๔๕๕ ถึง ปัจจุบัน

รายละเอียดที่น่าสนใจเกี่ยวกับเสนาสนะภายในวัด

๑. พระอุโบสถ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก มีขนาดกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๕ เมตร ครั้นปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้รับการปฏิสังขรณ์ โดยนางพุก พินิจคำ

๒. ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารไม้ใต้ถุนสูง พื้นกระดาน หลังคามุงกระเบื้อง ขนาดกว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๓๐ เมตร สร้างเมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๓

๓. หอสมุดมนต์ เป็นอาคารไม้ ขนาดกว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๓๐ เมตร นายเฉย นางพุก
พินิจคำ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ นางสาวบุญโถม พินิจคำ (บุตร) ปฏิสังขรณ์ เมื่อวันที่ ๙
พฤศจิกายน ๒๕๐๒

๔. ศาลาทำน้ำ นายเฉย นางพุก พินิจคำ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ นางสาวบุญโถม
พินิจคำ (บุตร) ปฏิสังขรณ์ เมื่อ ๒๕๑๖

เอกสารที่ใช้ในการประกอบการค้นคว้าเรียบเรียงประวัติวัดญาณรังษี (เตาอิฐ)

๑. หนังสือ “ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๕” พ.ศ. ๒๕๔๓ โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ. หน้า ๕๑.

๒. หนังสือ “เจ้าอาวาสและวัดในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๗” พ.ศ. ๒๕๔๖ สำนักพิมพ์ประชามติ.

กรุงเทพฯ . หน้า ๓๖๔.

๓. พระครูวิสุทธิวิริยธรรม. จากการสัมภาษณ์ เมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๘.

วัดจรเข้ตาย

วัดจรเข้ตาย เป็นวัดที่สังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ตำบลบางคา อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา ภาค ๑๒ ตั้งอยู่ที่บ้านจรเข้ตาย หมู่ที่ ๖ ตำบลบางคา อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศเหนือของวัดจรเข้ตาย และทิศตะวันตกก็จรดคลองท่าลาด

วัดนี้มีประวัติตามที่สอบถามจากผู้รู้และค้นคว้าจากหลักฐานพอสรุปได้ว่า สร้างขึ้นในปี ระกา พ.ศ. ๒๔๒๘ โดยมีนายเปียและนายจิว สามิภรรยาได้ริเริ่มจัดตั้งเป็นวัดขึ้นด้วยทุนทรัพย์ ส่วนตัว ร่วมกับราษฎรในละแวกท้องถิ่นผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันบริจาคทรัพย์ จัดสร้างเป็นวัดขึ้น โดยมีพระอาจารย์กล้องเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ดำรงอยู่ในตำแหน่งจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๓๕ พระปลัดทองจึงสืบตำแหน่งเจ้าอาวาสต่อ

ในช่วงที่ปลัดทองเป็นเจ้าอาวาสนี้ได้สร้างเสนาสนะอันนำความเจริญมาสู่วัดเป็นอันมาก โดยสร้างอุโบสถ (ไม่ปรากฏหลักฐานปีที่สร้างและปีที่แล้วเสร็จ) แต่พบหลักฐานบันทึกจากสมุดตำราวัดต่าง ๆ ที่เจ้าอาวาสวัดบางคา ซึ่งเป็นฉบับคัดลอกของเก่าที่บันทึกไว้ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ความว่า พระอุโบสถวัดจรเข้ตายได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘) สร้างกุฏิ ศาลาการเปรียญ ศาลาทางน้ำ หอสวดมนต์และเสนาสนะอื่น ๆ ในแต่ละปีมีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาอยู่มาก ต่อมาพระสมุห์เป้าเป็นเจ้าอาวาสก็ได้จัดการปฏิสังขรณ์ เป็นลำดับมามีได้ว่างเว้น

ครั้นถึงช่วงพระครูไผ่ บัณฑิต เป็นเจ้าอาวาส พระอุโบสถหลังเก่าชำรุดทรุดโทรมจนไม่สามารถใช้เป็นที่พักบิณฑบาตได้ จึงได้ทูลทูลลาและสร้างใหม่ โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๐๒ และผูกพัทธสีมาเมื่อ ๕-๑๓ สิงหาคม ๒๕๐๑ แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๐๒

สรุปรวมรายนามเจ้าอาวาสวัดจรเข้ตาย มีดังนี้

๑. พระอาจารย์กล้อง	พ.ศ. ๒๔๒๘	ถึง	พ.ศ. ๒๔๓๕
๒. พระปลัดทอง	พ.ศ. ๒๔๓๕	ถึง	พ.ศ. ๒๔๕๐
๓. พระสมุห์เป้า	พ.ศ. ๒๔๕๐	ถึง	พ.ศ. ๒๔๕๖
๔. พระครูสารศาสนโสภณ (ไผ่ บัณฑิต)	พ.ศ. ๒๔๕๖	ถึง	พ.ศ. ๒๕๔๑
๕. พระใบฎีกาบุญส่ง สีลสุริโต	พ.ศ. ๒๕๔๒	ถึง	พ.ศ. ๒๕๔๔
๖. พระครูอดุลกิจจานุรักษ์	พ.ศ. ๒๕๔๔	ถึง	ปัจจุบัน

รายละเอียดที่นำรู้เกี่ยวกับเสนาสนะภายในวัด

๑. พระอุโบสถ สร้างเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๐๒ ขนาดกว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๘ เมตร
ลักษณะก่ออิฐถือปูน เครื่องบนไม้หลังคามุงกระเบื้อง พื้นปูนหินอ่อน

๒. ศาลาการเปรียญ สร้างเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๑๓ ขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๑ เมตร
ทรงไทย

๓. หอสวดมนต์ สร้างเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๕๖ ขนาดกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๓ เมตร

เอกสารที่ใช้ในการประกอบการค้นคว้าเรียบเรียงประวัติวัดจรเข้ตาย

๑. พระครูสารศาสนโสภณ (ไผ่ บัณฑิต) จากการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๘
๒. สมุดตำนานวัดต่าง ๆ ที่เขียนขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งพระครูพนูปราจารย์ ได้คัดลอกจากของเก่าลงในสมุดใหม่
๓. หนังสือ “ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๕” พ.ศ. ๒๕๔๓ โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ. หน้า ๒๕.

วัดบางคา

วัดบางคา มีชื่อเรียกทางราชการว่า “วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม” สังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ตำบลเมืองใหม่ อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านบางคา หมู่ที่ ๑ ตำบลเมืองใหม่ อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัดนี้มีประวัติความเป็นมาเท่าที่รวบรวมได้จากหลักฐานมีดังนี้ แต่เดิมบริเวณที่ตั้งวัดเป็นป่าหูกาคา ต่อมาชาวบ้านได้ช่วยกันถากถางแล้วสร้างเป็นวัดขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๔๐๗ โดยตั้งชื่อว่า “วัดบางคา” ซึ่งปลัดอ้อนตาได้บริจาคทรัพย์สร้างวัดเป็นเงินงบประมาณ ๑,๖๐๐ บาท จึงสำเร็จและได้ผูกพัทธสีมาในราวปี พ.ศ. ๒๔๑๗ มีพระอาจารย์ยอดเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ได้สร้างพระอุโบสถ กุฏิ หอสวดมนต์ ศาลาและอื่น ๆ นับว่าวัดได้เจริญพัฒนาขึ้นโดยลำดับ ท่านได้ปฏิสังขรณ์มาจนกระทั่งมรณภาพ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่า พ.ศ. ไหน

ความเจริญได้มีขึ้นเมื่อคราวพระอาจารย์ฝั้น เป็นเจ้าอาวาสอีกตอนหนึ่ง ปรากฏว่ามีภิกษุสามเณรจำพรรษาปีละมาก ๆ และราษฎรได้ช่วยกันบำรุงเสนาสนะขึ้นตามสมควร ต่อจากนั้นก็เสื่อมลงตามลำดับ เสนาสนะและพระอุโบสถชำรุดทรุดโทรม กระทั่งพระอาจารย์เส็งเป็นเจ้าอาวาส พระอุโบสถชำรุดมาก ขุนพิทักษ์รักษาพล ได้บริจาคทรัพย์ปฏิสังขรณ์สิ้นเงินประมาณ ๕,๐๐๐ บาทเศษ

ครั้นมาสมัยพระครูพุทฺธิสาร เป็นเจ้าอาวาส ได้จัดการสร้างกุฏิ ศาลาการเปรียญ หอสวดมนต์ ศาลาทำน้ำ หอระฆัง เทคอนกรีตและขยายเขตวัดให้กว้างไปกว่าเดิม ใน พ.ศ. ๒๔๗๑ พระอุโบสถชำรุดมากทั้งใกล้คลอนด้วย เกรงว่าซ่อมแซมแล้วจะไม่ถาวรไปนาน จึงจัดการขอพระบรมราชานุญาตผูกพัทธสีมาใหม่ ตัวพระอุโบสถได้เทคอนกรีตทั้งหลัง สร้างเลื่อนเข้าไปข้างในอีก เป็นอันว่าเสนาสนะทั้งหมดตลอดจนพระอุโบสถในเวลานั้น คือ ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ไม่ได้มีของเก่าเหลืออยู่เลย และนับว่าเป็นความเจริญที่สุดของวัดเท่าที่ผ่านมา

ส่วนการศึกษานั้นแต่ก่อนพระภิกษุศึกษาต่ออุปนายจารย์ ศิษย์วัดก็ศึกษากับภิกษุที่ตลาดในอัครสมัย เรียกว่าเรียนหนังสือวัดเพราะโรงเรียนยังไม่มี ต่อเมื่อท่านพระครูพุทฺธิสาร มาเป็นเจ้าอาวาสจึงจัดการให้มีโรงเรียนนักเรียนฝ่ายภิกษุสามเณร ส่วนศิษย์วัดก็จัดการให้มีโรงเรียนประชาบาล ประจำตำบลเมืองใหม่ ๑ ขึ้น วัดนี้เคยเป็นวัดสำคัญมาตอนหนึ่ง เพราะท่านพระครูพุทฺธิสาร ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะแขวงอำเภอนมสารคาม (รองลำดับจากท่านพระครูทิม)

เมื่อพระครูพุทฺธิสาร ได้ลาสิกขาบท ในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ก็ได้ร่วมกับประชาชนไปอาราธนาพระใบฎีกากริม จากวัดคงคันทาล อำเภอนมสารคาม มาเป็นเจ้าอาวาสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรที่ พระครูพนบุรีจารย์ และได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลเมืองใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ต่อมาได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็น เจ้าคณะอำเภองค์แรกของอำเภอราชสาส์น เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ จนเมื่อ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๓ พระครูพนบุรีจารย์ จึงได้มรณภาพลง

สรุปรวมรายนามเจ้าอาวาสตามลำดับ ดังนี้

๑. พระอาจารย์ยอด
๒. พระอาจารย์อ๋ม
๓. พระอาจารย์ฝิ่ง
๔. พระวินัยธรจันทร์
๕. พระอาจารย์เส็ง
๖. พระปิ่น
๗. พระวาด
๘. ท่านพระครูพุทธนิสารฯ พ.ศ. ๒๔๕๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๘
(ในสมัยนี้เจ้ายุคพลท เคยเสด็จมาวัดนี้ เพื่อเยี่ยมพสกนิกรชาวเขมรในแถบนี้)
๙. พระครูนพบุรจารย์ พ.ศ. ๒๔๗๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๓
๑๐. พระปลัดมุสิกพงษ์ พ.ศ. ๒๕๔๓ ถึง ปัจจุบัน

รายละเอียดที่น่าสนใจเกี่ยวกับเสนาสนะภายในวัด

๑. พระอุโบสถ มีขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๒ เมตร สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ โครงสร้างค่อด้วยคานคอนกรีตเสริมเหล็ก เครื่องบนไม้สัก หลังคามุงกระเบื้องเคลือบแบบเก่าจากประเทศจีน สีเหลือง ขอบเพ็ชว กำแพงผนังโบสถ์ฉาบปูนขาว กำแพงแก้วคอนกรีตเสริมเหล็ก พระอุโบสถนี้ผูกพัทธสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ใช้ระยะเวลาก่อสร้าง ๖ ปี
๒. ศาลาการเปรียญ มีขนาดกว้าง ๑๖ เมตร ยาว ๒๑ เมตร สร้างเมื่อ ๒๕๑๘ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก
๓. หอสวดมนต์ มีขนาดกว้าง ๑๖ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นอาคารไม้ยกพื้นสูง หลังคามุงกระเบื้องลอน
๔. ศาลาอเนกประสงค์ ขนาดกว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๒๑ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็นอาคารไม้
๕. มณฑป ที่ประดิษฐานรูปหล่อเหมือนและบรรจุอัฐิ ของพระครูนพบุรจารย์

เอกสารที่ใช้ในการประกอบการค้นคว้าเรียบเรียงประวัติวัดบางคา

๑. หนังสือ “วัดที่ราชอาณาจักรตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๒๕” เล่ม ๒ โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ หน้า ๒๕๗๓.
๒. สมุดดำนานวัดต่าง ๆ ที่เขียนขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งพระครูนพบุรจารย์ ได้คัดลอกจากของเก่าลงใน

วัดไผ่ขวาง

วัดไผ่ขวาง เป็นวัดสังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ตำบลเมืองใหม่ อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา ภาค ๑๒ ตั้งอยู่ที่บ้านไผ่ขวาง หมู่ที่ ๓ ตำบลเมืองใหม่ อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัดนี้มีประวัติความเป็นมาจากการสอบถามและค้นคว้าหลักฐานพอลำดับได้ว่า วัดไผ่ขวาง (อุมพุทธาราม) สร้างขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๔๒๕ เหตุแห่งการสร้างวัดก็เนื่องมาจากพระกำพุชภักดี (อุม) ผู้เป็นปลัดเมืองฉะเชิงเทรา ได้รับท้องตราให้นำไพร่พลไปขัดตราทัพทางด้านเมืองเขมร เรื่อยไปจนถึงเมืองนครจำปาเขตประเทศลาว ไปนานถึง ๗ ปีโดยที่ไม่มีข่าวคราวความเป็นอยู่มาที่บ้านเลย ทำให้นางเอมผู้เป็นภรรยาวิตกห่วงใยจึงรวบรวมกำลังทรัพย์ทำการก่อสร้างวัด เพื่อหวังผลให้กุศลผลบุญคุ้มครองพระกำพุชภักดี และไพร่พลทั้งหลายให้แคล้วคลาดจากภัยอันตราย

โดยดำเนินการสร้างกุฏิ หอสวดมนต์และศาลาการเปรียญจนแล้วเสร็จ ส่วนพระอุโบสถยังค้างอยู่ ก็พอดีเหตุการณ์ทางชายแดนกินเข้าสู่สภาพปกติ พระกำพุชภักดีได้รับคำสั่งให้นำกองทัพบกเดินทางกลับ จึงได้ร่วมช่วยกันก่อสร้างจนพระอุโบสถแล้วเสร็จ และได้ผูกพัทธสีมาในปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๓๔

ความเจริญของวัดได้มีขึ้น เมื่อครั้งพระปลัดทองเป็นเจ้าอาวาส ท่านได้จัดการสร้างเสนาสนะขึ้นตามสมควร ตลอดจนศาลาการเปรียญและศาลาท่าน้ำ ครั้นต่อมามีแต่เสื่อมกับทรงเท่านั้น จนถึงช่วงอธิการเติบโตมาปกครอง จึงได้จัดการซ่อมแซมบางสิ่งบางอย่างตามสมควร กระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๑๑ พลตำรวจโทชนะ วงษ์ชะอุม ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานของพระกำพุชภักดี ร่วมกับคุณสาย สุวรรณ ภรรยา ได้ชักชวนบรรดาญาติมิตรร่วมกันทอดกฐินเพื่อนำเงินมาทำการก่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ แทนหลังเก่าที่ชำรุดทรุดโทรมจนไม่สามารถใช้เป็นที่ประกอบสังฆกรรมได้ โดยวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๑๒ ครั้นในปีถัดมาก็ดำเนินการทอดกฐินและผ้าป่านำเงินมาสร้างพระอุโบสถจนแล้วเสร็จ จากนั้นจึงได้สร้างกำแพงแก้ว กุฏิ หอฉันท์ ฌาปนสถาน ศาลาต่าง ๆ และซ่อมแซมสิ่งชำรุดกับสร้างเสริมให้ดีขึ้นกระทั่งปัจจุบัน

สรุปรวมรายชื่อเจ้าอาวาสตามลำดับ มีดังนี้

รูปที่ ๑	พระอาจารย์โสฬส
รูปที่ ๒	พระอาจารย์ทอง
รูปที่ ๓	พระอาจารย์บุญโถม
รูปที่ ๔	พระอาจารย์ทองอิน
รูปที่ ๕	พระอาจารย์เชื้อม

รูปที่ ๖	พระอาจารย์แหยม		
รูปที่ ๗	พระอาจารย์ป๊อก		
รูปที่ ๘	พระอาจารย์สัญญา		
รูปที่ ๙	พระอาจารย์สด		
รูปที่ ๑๐	พระอาจารย์กล้า		
รูปที่ ๑๑	พระอาจารย์เต็ม	อยู่จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๔	จึงลาสิกขาบท
รูปที่ ๑๒	พระครูปลั่ง ปัญญาโร	พ.ศ. ๒๔๘๔	ถึง พ.ศ. ๒๕๒๐
รูปที่ ๑๓	พระครูวิบูลโชติธรรม	พ.ศ. ๒๕๒๐	ถึง ปัจจุบัน

รายละเอียดที่น่าสนใจเกี่ยวกับเสนาสนะภายในวัด

๑. พระอุโบสถ มีขนาดกว้าง ๖ เมตร ยาว ๒๒.๕ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก

๒. ศาลาการเปรียญ มีขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๑ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นอาคารไม้ยกพื้นสูง⁴

เอกสารที่ใช้ในการประกอบการค้นคว้าเรียบเรียงประวัติวัดไผ่ขวาง

๑. พระครูพนฺธวราจารย์. (วัดบางคา) สมุดตำนานวัดต่าง ๆ ซึ่งคัดลอกจากของเดิม

๒. หนังสือ “ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๙” พ.ศ. ๒๕๔๓ โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ. หน้า ๑๑๕-๑๑๖.

๓. หนังสือ “เจ้าอาวาสและวัดในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๗” พ.ศ. ๒๕๔๖ สำนักพิมพ์ประชามติ. กรุงเทพฯ . หน้า ๓๖๕.

วัดแสนภูมราวาส

วัดแสนภูมราวาส (กกสับนอก) ตั้งกัฒมหานิกาย อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลเมืองใหม่ อำเภอรราชาสัน จังหวัดฉะเชิงเทรา ภาค ๑๒ ตั้งอยู่ที่บ้านกกสับ หมู่ที่ ๔ ตำบลเมืองใหม่ อำเภอรราชาสัน จังหวัดฉะเชิงเทรา อาณาเขต ทิศเหนือและทิศตะวันตกจรดคลองกกสับ ทิศใต้จรดหนองลาดควาย ทิศตะวันออกจรดคลองชลประทาน

วัดนี้มีประวัติศาสตร์หลักฐานความว่า สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ โดยหลวงพ่อทอง ภูมมปญโญ ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น และนายแสน ใหม้ผึ่ง เป็นผู้บริจาคที่ดินให้จำนวน ๒๕ ไร่ ๓ งาน ๘๖ ตารางวา เมื่อสร้างวัดเสร็จแล้วจึงเริ่มสร้างพระอุโบสถ ได้ทำพิธีวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ต่อมาพระอุโบสถหลังนี้ได้ชำรุดทรุดโทรมลง ไม่สามารถจะบูรณะให้ดีขึ้นได้ จึงได้เริ่มรื้อถอนและสร้างใหม่ขึ้นแทน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ สร้างเสร็จได้ทำพิธีวิสุงคามสีมาใน พ.ศ. ๒๕๑๕ นั้นเอง

วัดนี้แต่เดิม ชาวบ้านเรียกชื่อว่า “วัดหนองคันบวย” เพราะที่ตั้งวัดอยู่ใกล้กับหนองน้ำที่มีลักษณะคล้ายกระบวยตักน้ำ ครั้นภายหลังชาวบ้านได้ด่อนควายใช้หนองน้ำนี้เป็นที่อาบน้ำควาย จึงเรียกชื่อหนองน้ำใหม่ว่า “หนองไต่ควาย” พอนานไปก็เพี้ยนเสียงเป็น “หนองลาดควาย” มาจนทุกวันนี้

ต่อมา มีศึกษาธิการอำเภพนมสารคาม ชื่อ นายกระแสร สุชาติ ได้มาเยี่ยมโรงเรียน เมื่อทราบประวัติผู้บริจาคที่ให้และผู้ดำริสร้างวัด จึงได้เปลี่ยนชื่อวัดเสียใหม่ว่า วัดแสนภูมราวาส โดยอาจใช้นามผู้บริจาคที่ดิน คือ นายแสน ใหม้ผึ่ง กับฉายาหลวงพ่อทอง คือ ภูมมปญโญ นั้นเอง

สรุปรวมรายชื่อเจ้าอาวาสตามลำดับ มีดังนี้

๑. หลวงพ่อทอง ภูมมปญโญ	พ.ศ. ๒๔๖๕	ถึง	พ.ศ. ๒๔๘๕
๒. พระคุณไผ่	พ.ศ. ๒๔๘๕	ถึง	-
๓. พระอธิการสุต			
๔. พระอธิการฟ่อน			
๕. พระอธิการคำ			
๖. พระอธิการถัน			
๗. พระอธิการบุญรอด			
๘. พระอธิการสด สาธโร	พ.ศ. ๒๕๐๐	ถึง	๒๕๓๔
๙. พระครูสุททธิยดิคุณ	พ.ศ. ๒๕๓๔	ถึง	ปัจจุบัน

รายละเอียดที่น่ารู้เกี่ยวกับเสนาสนะภายในวัด

๑. พระอุโบสถ สร้างและเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ มีลักษณะคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหลัง ขนาดกว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร

๒. ศาลาการเปรียญ ขนาดกว้าง ๑๑ เมตร ยาว ๓๕ เมตร สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ มีลักษณะเป็นเสาคอนกรีต พื้นไม้ หลังคาสังกะสีฝาไม้

๓. หอสวดมนต์ ขนาดกว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ มีลักษณะเป็นเสาคอนกรีต พื้นไม้ หลังคากระเบื้อง ⁵

เอกสารที่ใช้ในการประกอบการค้นคว้าเรียบเรียงประวัติวัดแสนภูมราวาส

๑. หนังสือ “วัดทั่วราชอาณาจักรตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๒๕” เล่ม ๒ โรงพิมพ์การศาสนา,

กรุงเทพฯ หน้า ๒๕๗๑.

๒. พระอธิการสด สาธโร, แบบกรอกประวัติวัด เพื่อส่งต่อกรมศาสนา ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๗.

๓. หนังสือ “ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๕” พ.ศ. ๒๕๔๑ โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ. หน้า ๑๗๐.

๔. หนังสือ “เจ้าอาวาสและวัดในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๗” พ.ศ. ๒๕๔๖ สำนักพิมพ์ประชามติ.

กรุงเทพฯ . หน้า ๗๗๒.

๕. นายวิวัฒน์ เวศสุวรรณ. จากการสัมภาษณ์ที่มาแห่งชื่อหนองน้ำ เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.

วัดทุ่งรวงทอง (เมืองใหม่)

วัดทุ่งรวงทอง มีชื่อเรียกทางราชการว่า “วัดเมืองใหม่” สังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ตำบลเมืองใหม่ อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่บ้านทุ่งรวงทอง หมู่ที่ ๕ ตำบลเมืองใหม่ อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัดนี้แต่เดิมเป็นที่นาราบกลุ่มของนายสงี ก้นหา ต่อมาได้บริจาคให้เป็นที่ตั้งสำนักสงฆ์ โดย มีนายบุญโถม แก่นจันทร์ เป็นผู้ดำเนินการในการจัดตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ และใช้ชื่อเรียกตามความเห็นร่วมกันของชาวบ้านว่า “สำนักสงฆ์ทุ่งรวงทอง”

วัดเมืองใหม่ ตั้งเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ เขตวิสุงคามสีมากว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร

สรุปรายนามเจ้าอาวาสเรียงตามลำดับมีดังนี้

๑. พระสัมพันธ อนุตตโร
๒. พระสวญ วิสุทธสิโล
๓. พระเล็ก มุนีวีโร
๔. พระบุญโถม จกกีโร พ.ศ. ๒๕๓๘ ถึง ปัจจุบัน

รายละเอียดที่น่ารู้เกี่ยวกับเสนาสนะภายในวัด

๑. พระอุโบสถ เริ่มสร้างในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก
๒. ศาลาการเปรียญ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ มีขนาดกว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๓๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก^๖

เอกสารที่ใช้ในการประกอบการค้นคว้าเรียบเรียงประวัติวัดทุ่งรวงทอง (เมืองใหม่)

๑. พระเล็ก มุนีวีโร, แบบกรอกประวัติวัดทุ่งรวงทอง เพื่อเสนอต่อกรมศาสนา ๑ สิงหาคม ๒๕๒๗.
๒. หนังสือ “ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๕” พ.ศ. ๒๕๔๓ โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ. หน้า ๑๓๖.

วัดเกาะราษฎร์ศรัทธาราม (ปกปาก)

วัดปกปาก หรือที่ชาวบ้านเรียก “วัดโปกปาก” สังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลเมืองใหม่ อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา ภาค ๑๒ ตั้งอยู่ที่บ้านไผ่สอ หมู่ที่ ๕ ตำบลเมืองใหม่ อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัดนี้มีประวัติความเป็นมาจากหลักฐานทางเอกสารบันทึกไว้ว่า ความเป็นมาของชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “วัดโปกปาก” เพราะวัดนี้ตั้งอยู่ตรงที่ปากคลองโปกปาก ต่อมาคำเรียกเพี้ยนไปมาเป็น “ปกปาก” ส่วนชื่อวัดของทางราชการในปัจจุบัน คือ วัดเกาะราษฎร์ศรัทธาราม อันเนื่องมาจากพื้นที่ด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศใต้ ติดกับคลองท่าลาด ต่อมาด้านหลังวัดทิศตะวันตก พื้นที่ที่ถูกน้ำกัดเซาะกลายเป็นลำคลองเชื่อมต่อกัน ทำให้ที่ตั้งวัดกลายเป็นเกาะกลางน้ำ ภายหลังจึงได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดเกาะราษฎร์ศรัทธาราม

ตำนานวัดกล่าวว่า นายแดง นางอ้วน เป็นผู้มิจิตศรัทธาถวายที่ดินสร้างวัดและมีพระอาจารย์อ้ม ขุนพิทักษ์อาณาเขตร์ กำนัน นายเพ็ดนางหลิม นายวอน นายสอน ร่วมกันบริจาคทรัพย์ส่วนตัวและเรียกรายชาวบ้านในท้องถิ่นมาสร้างวัดขึ้น โดยสร้างพระอุโบสถในปี พ.ศ. ๒๔๑๕ แล้วเสร็จในปีชวด พ.ศ. ๒๔๔๓ จึงได้ทำการผูกพัทธสีมา โดยมีพระปลัดทอง พระอาจารย์อ้ม ขุนพิทักษ์อาณาเขตร์ นายเพ็ด นางหลิม นายวอน นายสอน เป็นผู้จัดการโดยตลอด สิ้นเงินเท่าไรไม่ปรากฏ

วัดนี้นับตั้งแต่ก่อสร้างและผูกพัทธสีมาแล้วมีแต่ทรงอยู่ระยะหนึ่ง แล้วก็ทรุดลงมาเป็นลำดับ จนถึงสมัยผู้รั้งอธิการพร้อมมาเป็นเจ้าอาวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ จึงได้จัดสร้างกุฏิขึ้นใหม่ ซ่อมแซมของเก่าที่ชำรุดทรุดโทรมบ้าง และได้ปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญที่ได้สร้างค้างอยู่แต่ครั้งพระอาจารย์ลอยเป็นเจ้าอาวาสจนสำเร็จจึงนับได้ว่าวัดนี้เจริญขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ในยุคของพระอธิการพร้อมเป็นเจ้าอาวาส และหลังจากนั้นเป็นต้นมาวัดก็ขาดผู้นำที่เข้มแข็ง จึงมีแต่ทรุดลงเป็นลำดับ อีกหลายปีต่อมาจนถึงสมัยพระอธิการฟื่อนมาเป็นเจ้าอาวาส ท่านก็ได้พยายามบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัดขึ้นใหม่ทั้งหมด จนทำให้วัดมีกุฏิ หอสวดมนต์ ศาลาการเปรียญที่แข็งแรงถาวร และสง่างามเป็นราศรีแก่วัด

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ ท่านได้พิจารณาเห็นว่าพระอุโบสถหลังเก่าของวัดเวลานี้ชำรุดทรุดโทรมลงไปมากแล้วไม่ปลอดภัยในการประกอบสังฆกรรมของพระภิกษุสงฆ์ จึงได้ปรึกษากับคณะกรรมการวัด ซึ่งทุกคนก็เห็นด้วยจึงได้จัดทำพิธีวางศิลาฤกษ์ขึ้นเมื่อ เดือนมีนาคม ๒๕๑๓ โดยมี นางสาวผาด มังกร และนายหนู ต้นยะบุตร เป็นผู้จัดทำผ้าป่ามาเป็นทุนในการก่อสร้างพระอุโบสถเป็นครั้งแรก การก่อสร้างได้ดำเนินมาเป็นลำดับ แต่พระอุโบสถยังไม่ทันสำเร็จ พระอธิการฟื่อนก็ได้มรณภาพลงเสียก่อน ทำให้การก่อสร้างช้าลงและขาดผู้นำที่เข้มแข็ง กอปรกับวัสดุการก่อสร้างมีราคาแพงขึ้นกว่าแต่เดิมมากขึ้น จึงนับได้ว่าพระอธิการฟื่อน ได้เป็นผู้นำความเจริญมาสู่วัดอีกครั้งหนึ่ง

สรุปรวมรายนามเจ้าอาวาส เรียงตามลำดับ มีดังนี้

๑. พระอาจารย์อ๋ม
๒. พระอาจารย์ช้วน
๓. พระปลัดนาค
๔. พระอาจารย์ลอย
๕. พระอาจารย์สอน
๖. พระอาจารย์พร้อม
๗. พระมหาบาง
๘. พระอาจารย์ฟัด
๙. พระอาจารย์อ้น
๑๐. พระอธิการฟื่อน
๑๑. พระสมุห์วินัย วินโย
๑๒. พระอธิการทองปาน
๑๓. พระครูปลัดค้อภิลิทธิ
๑๔. พระสมชาย จิระมโม
๑๕. พระแถว วิสุทธาจาโร

รายละเอียดภายในวัดที่น่าสนใจ

พระอุโบสถหลังเก่า สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๓ มีขนาดกว้าง ๕.๓๕ เมตร ยาว ๑๑.๑๐ เมตร ลักษณะทรงไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หลังคามุงกระเบื้อง ผนังก่อด้วยอิฐถือปูน ทั้งหลัง ปัจจุบันชำรุดสิ้นสภาพ

พระอุโบสถหลังใหม่ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาดกว้าง ๒๐.๗๐ เมตร ยาว ๓๕.๕๐ เมตร

หอสวดมนต์ สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ มีขนาดกว้าง ๕ เมตร ยาว ๒๕ เมตร สร้างในลักษณะทรงไทยด้วยไม้ทั้งหลัง หลังคามุงกระเบื้องลูกฟูก ใต้ถุนสูงโปร่ง ชั้นเดียว⁷

ศาลาการเปรียญ ขนาดกว้าง ๕ เมตร ยาว ๑๖ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก

เอกสารที่ใช้ประกอบในการเรียบเรียงประวัติวัด เกษราชนครินทร์

๑. พระสมุห์วินัย วินโย. แบบกรอกประวัติวัดปกปาก เพื่อเสนอต่อกรมศาสนา ๑ สิงหาคม ๒๕๒๗.
๒. พระสมุห์วินัย วินโย. จากการสัมภาษณ์ เมื่อ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘
๓. หนังสือ “ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๕”. พ.ศ. ๒๕๔๓ โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ. หน้า ๑๓.

วัดเกาะแก้วเวฬุวัน

วัดเกาะแก้วเวฬุวัน เป็นวัดที่สังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ตำบลดงน้อย อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา ภาค ๑๒ ตั้งอยู่ที่บ้านหน้าวัด หมู่ที่ ๕ ตำบลดงน้อย อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัดนี้มีประวัติและรายละเอียดเท่าที่สอบถามจากเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ ท่านพระครูนิเทศสารกิจ และค้นคว้าจากแบบกรอกประวัติวัดที่พระสมุห์เกล้า ปริบุญโน (เลขาเจ้าคณะอำเภอ พนมสารคาม วัดท่าเกวียน) จัดรวบรวมเพื่อส่งต่อกรมศาสนา ได้ความว่าเป็นวัดที่ตั้งขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๓๓๐ และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๐ ก.พ. ๒๓๕๐ โดยมีพระอธิการปราบเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก

แต่เดิมชาวบ้านตั้งชื่อวัดนี้ว่า “วัดตะวันออก” ทั้งนี้เนื่องจากตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของตำบลดงน้อย โดยมีสภาพพื้นที่เป็นป่าไผ่ขึ้นเหมือนกับป่าดงดิบ ครั้นในเวลาต่อมาได้มีกษัตริย์หรือราชวงศ์เมืองเขมร ซึ่งไม่สามารถบ่งชี้ได้ ทรงพระนามว่า “พระเจ้ายุคนทร” ได้เสด็จประพาสมาถึงที่นี่ (สาเหตุที่เจ้าหรือราชวงศ์เขมรถึงกับเสด็จมาที่ดงน้อยนี้ อาจเป็นเพราะแต่เดิมแถบดงน้อยเป็นที่จัดตั้งชุมชนชาวเขมรที่มีทั้งถูกกวาดต้อนและอพยพมา การเสด็จมาเพื่อพบปะหรือเยี่ยมเยียนพสกนิกร จึงมีทางเป็นไปได้และไม่น่าแปลก...ผู้เขียน) และได้พระราชทานชื่อวัดนี้ใหม่ว่า “วัดเกาะแก้วเวฬุวัน” ตามสภาพพื้นที่ ๆ มีป่าไผ่ขึ้นอยู่หนาแน่น ชื่อนี้จึงถูกใช้เรียกเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนประวัติรายละเอียดด้านอื่น ๆ ไม่ปรากฏหลักฐานให้สืบทราบได้

สรุปรายนามเจ้าอาวาสเรียงตามลำดับมีดังนี้

รูปที่ ๑. พระอธิการปราบ	พ.ศ. ๒๓๓๐	ถึง	พ.ศ. ๒๓๔๓
รูปที่ ๒. พระอธิการพรหม	พ.ศ. ๒๓๔๓	ถึง	พ.ศ. ๒๓๕๕
รูปที่ ๓. พระอธิการนิม	พ.ศ. ๒๓๕๕	ถึง	พ.ศ. ๒๓๖๕
รูปที่ ๔. พระอธิการมอญ	พ.ศ. ๒๓๖๕	ถึง	พ.ศ. ๒๓๘๐
รูปที่ ๕. พระอธิการแสง	พ.ศ. ๒๓๘๐	ถึง	พ.ศ. ๒๓๙๖
รูปที่ ๖. พระอธิการจัน	พ.ศ. ๒๓๙๖	ถึง	พ.ศ. ๒๔๑๑
รูปที่ ๗. พระอธิการอุ่ม	พ.ศ. ๒๔๑๑	ถึง	พ.ศ. ๒๔๒๔
รูปที่ ๘. พระอธิการผ่อง	พ.ศ. ๒๔๒๔	ถึง	พ.ศ. ๒๔๓๘
รูปที่ ๙. พระอธิการโถม	พ.ศ. ๒๔๓๘	ถึง	พ.ศ. ๒๔๕๑
รูปที่ ๑๐. พระอธิการจ้อย อินทโส	พ.ศ. ๒๔๕๑	ถึง	พ.ศ. ๒๔๘๓
รูปที่ ๑๑. พระอธิการพวง ธรรมะจารี	พ.ศ. ๒๔๘๓	ถึง	พ.ศ. ๒๔๘๓

- รูปที่ ๑๒. พระอธิการเข้ม ฐานิสสระโร พ.ศ. ๒๔๘๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๔
รูปที่ ๑๓. พระครูประวัติ เขมังกโร พ.ศ. ๒๔๙๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๓
รูปที่ ๑๔. พระครูนิเทศสารกิจ ชันติโก พ.ศ. ๒๕๑๓ ถึง ปัจจุบัน

รายละเอียดที่น่ารู้เกี่ยวกับเสนาสนะภายในวัด

๑. พระอุโบสถหลังเก่า สร้างขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๓๕๐ กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๐ เมตร ลักษณะก่ออิฐถือปูนหลังคามุงกระเบื้อง เครื่องบนเป็นไม้เนื้อแข็ง รูปทรงไทย ได้รับการปฏิสังขรณ์หลายครั้ง ปัจจุบันใช้เป็นกุฏิเจ้าอาวาส คือ พระครูนิเทศสารกิจ

๒. พระอุโบสถหลังใหม่ สร้างในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ สิ้นเงินราว ๒๙ ล้านบาทเศษ ภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังทุกด้าน เป็นเรื่องพุทธประวัติ วาดโดย คุณนิศยา ศักดิ์เจริญ และคณะ ใช้เวลาวาด ๓ ปี สิ้นค่าใช้จ่าย ๒,๖๕๐,๐๐๐ บาท ส่วนพระประธานภายในหล่อขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘

๓. ศาลาการเปรียญ มีขนาดกว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๓๕ เมตร สร้างเมื่อพ.ศ. ๒๕๑๕ มาแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ มีลักษณะโครงสร้างเสาถ้ำเป็นปูนต่อด้วยไม้เนื้อแข็ง พื้นและเครื่องบนล้วนไม้เนื้อแข็ง รูปทรงไทยหลังคามุงกระเบื้อง

๔. หอสวดมนต์ มีขนาดกว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๒๐ เมตร สร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ มีลักษณะโครงสร้างทั้งเสา พื้น และเครื่องบนล้วนไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงกระเบื้องรูปทรงปั้นหยา

๕. หอระฆังและหอกลอง สร้างเมื่อปี ๒๕๓๓ และเสร็จในปลายเดียวกัน สิ้นเงินจำนวน ๕๔๐,๐๐๐ บาท ลักษณะเป็นหอสอง ๒ ชั้น ชั้นบนเป็นหอระฆัง ชั้นล่างเป็นหอกลอง

เอกสารที่ใช้ในการประกอบการค้นคว้าเรียบเรียงประวัติวัดเกาะแก้วเวฬุวัน

๑. พระสมุห์แก้ว ปริบุญโณ, แบบกรอกประวัติวัดเกาะแก้วเวฬุวัน. เพื่อเสนอต่อกรมศาสนา ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๒๓.
๒. พระครูนิเทศสารกิจ ชันติโก, จากการสัมภาษณ์ เมื่อ ๓ ตุลาคม ๒๕๒๘ และ ๓ ธันวาคม ๒๕๔๓.
๓. หนังสือ “ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๙” พ.ศ. ๒๕๔๓ โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ. หน้า ๘ และ ๙.
๔. หนังสือ “เจ้าอาวาสและวัดในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๗” พ.ศ. ๒๕๔๖สำนักพิมพ์ประชาชาติ. กรุงเทพฯ . หน้า ๓๖๗.

วัดสะแกงาม

วัดสะแกงาม เป็นวัดที่สังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ตำบลดงน้อย อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา ภาค ๑๒ ตั้งอยู่ที่บ้านสะแกงาม หมู่ที่ ๘ ตำบลดงน้อย อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัดนี้มีประวัติและรายละเอียดเท่าที่สอบถามจากผู้รู้และตรวจสอบกับเอกสารข้อมูล พอจะสรุปได้ดังนี้ คือ เป็นวัดที่เริ่มตั้งขึ้นในราวปีมะแม พ.ศ. ๒๓๓๐ แต่แรกเป็นเพียงสำนักสงฆ์ มีภิกษุอยู่ ๓ หลัง ฝ่าขัดตะหลังคามุงด้วยหญ้าคา ไม่มีพระอุโบสถ มีภิกษุพุด ภิกษุพลับ ภิกษุเจ๊ก และภิกษุบุญ เป็นหัวหน้าสงฆ์เรียงมาตามลำดับ จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. ๒๔๓๔ จึงได้รับอนุญาตให้เป็นวัดขึ้นมา และในสมัยที่ภิกษุบุญเป็นหัวหน้าสงฆ์อยู่นั้น ได้มีพระภิกษุจันทร์ซึ่งเดิมอยู่วัดเตาอิฐ ได้ย้ายมาอยู่ด้วย กระทั่งภิกษุบุญมรณะภาพ ภิกษุจันทร์หรือหลวงพ่ोजันท์ก็ได้เป็นเจ้าอาวาสสืบต่อมา

ในช่วงที่หลวงพ่ोजันท์ขึ้นเป็นเจ้าอาวาส มีชาวบ้านผู้เลื่อมใสศรัทธาได้ร่วมใจกันสร้างวัด ให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น โดยแต่เดิมที่ดินที่ตั้งวัดเป็นของตามก ได้มีตาเผือกและตาล้าย สองพี่น้องสกุลทวีพงษ์ ได้ร่วมกันจัดซื้อเพื่อถวายให้เป็นที่ตั้งสร้างวัด โดยมีตาแสง ยายขลิบ สามิภรรยาสกุลแสงเพชรร่วมกับตาแจ้ง นางส้ม อรุณโรจน์ และประชาชนในท้องถิ่นรวมกันสละกำลังทรัพย์ จัดสร้างเสนาสนะขึ้นตามลำดับดังนี้ สร้างกุฏิขึ้น ๒ หลัง ๆ ละ ๓ ห้อง ในราว พ.ศ. ๒๔๓๕ โดยสร้างเป็นตึกก่ออิฐฉาบปูน และสร้างหอสวดมนต์กับหอรฆังในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน ส่วนพระอุโบสถทำการก่อสร้างและได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในปีถัดมา คือ พ.ศ. ๒๔๓๖ ซึ่งไปแล้วเสร็จและทำการผูกพัทธสีมาในราว พ.ศ. ๒๔๔๕

และด้วยการพัฒนาวัดอย่างจริงจังของหลวงพ่ोजันท์ ทำให้เกิดความศรัทธาแก่ผู้พบเห็น ดังนั้นในปีต่อมา นายแก้วและนายเฮียะ สามิภรรยาสกุล สมบูรณ์ทรัพย์ คหบดีชาวบางขามได้ศรัทธาสร้างพระปรารักษ์ขนาดฐานกว้าง ๑๑ สอก สูง ๑๕ วา (นับว่าอุทิศส่วนกุศลและบรรจุอัฐิบุตรที่เสียชีวิตลง) ถวาย ๑ องค์ อีกทั้งยังได้สร้างศาลาการเปรียญขนาดมาตรฐาน กว้าง ๗ วา ยาว ๑๒ วา ถวายอีก ๑ หลัง ซึ่งทั้งพระปรารักษ์และศาลาการเปรียญนี้แล้วเสร็จในราว พ.ศ. ๒๔๔๔

ครั้นพอปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ที่วัดเตาอิฐอันเป็นวัดเดิมที่หลวงพ่ोजันท์เคยจำพรรษาอยู่ เจ้าอาวาส คือ พระครูทิม ได้มรณะภาพลง และไม่สามารถหาผู้ใดขึ้นเป็นเจ้าอาวาสสืบแทนได้ คุณยายพุก พินิจคำ กับบรรดาญาติโยนผู้คุ้นเคยได้นิมนต์ขอให้ไปเป็นเจ้าอาวาสที่วัดเตาอิฐสืบแทนท่านพระครูทิม ดังนั้นเมื่อหลวงพ่ोजันท์หรือพระวินัยธรจันทร์รับนิมนต์ หลวงพ่ोजันท์จึงได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสะแกงามต่อจากหลวงพ่ोजันท์ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ นี้ กระทั่งปี

พ.ศ. ๒๔๕๕ หลวงพ่อจันทร์จึงได้กลับมาเป็นเจ้าอาวาสที่วัดสะแกงามอีกครั้ง และดำรงอยู่ในตำแหน่งจนกระทั่งมรณภาพ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑

เมื่อหลวงพ่ोजันทรหรือพระวินัยธรจันทร์มรณภาพ พระอธิการพร้อม ปุสโธ ซึ่งแต่เดิมอยู่ที่วัดบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม ก็เป็นเจ้าอาวาสสืบต่ออยู่นานถึง ๑๔ ปี จึงลาสิกขาบท และได้มีการคัดเลือกกันขึ้นในวัด ผลที่สุดได้พระภิกษุล้วน ขนดีโก พระอาวุโสที่สุด ขึ้นมารักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาส แต่อยู่ได้เพียงปีเดียวก็ลาสิกขาบทออกไปอีก จึงต้องคัดเลือกกันใหม่ ได้พระภิกษุมานขึ้นมารักษาการตำแหน่งเจ้าอาวาสแทนพระภิกษุล้วนที่สึกออกไป

พระภิกษุมาน อยู่รักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาสได้เพียง ๑ ปี เช่นเดียวกัน ก็ต้องคัดเลือกกันอีกเป็นครั้งที่ ๓ คราวนี้มีใช้พระภิกษุขอลาสิกขาบท แต่เป็นเพราะท่านมรณภาพลง ดังนั้นพระภิกษุผาดจึงได้รับเลือกให้เข้าดำรงตำแหน่งรักษาการแทนเจ้าอาวาสในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ โดยรักษาการอยู่นานถึง ๒๗ ปี กระทั่งถึง พ.ศ. ๒๕๑๔ จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาส (ต่อมาได้รับพระยศเป็นพระครูธำรงโชติวัฒน์) จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๘)

การสร้างเสนาสนะและพัฒนาวัดในสมัยพระครูธำรงโชติวัฒน์

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ พระอธิการผาดเห็นว่าวัดที่หลวงพ่ोजันทรสร้างไว้นั้นชำรุดมาก ขากแก่ การซ่อมแซม จึงรื้อทิ้งเสีย ๑ หลัง และซ่อมปฏิสังขรณ์จนใหม่ ๑ หลัง เมื่อรื้ออดีตทิ้งไปแล้ว จึงสร้างเป็นกุฏิไม้ขึ้นมาใหม่ ๒ แถว ขนาบ ๒ ข้างหอฉันท์ การก่อสร้างต่อเนื่องกันมากับเสนาสนะอื่น ๆ คือ ศาลาทำน้ำ โรงครัว ในปี ๒๕๐๖ นางสุน์ ตรียะสูตร และชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างโรงเรียนปริยัติธรรมถวาย ๑ หลัง พอมาปี พ.ศ. ๒๕๑๑ พระครูผาดกับคณะกรรมการวัดอันมี นายบุญธรรม นางเสงี่ยม ขยันยิ่ง เป็นประธาน ได้เริ่มก่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ขึ้น เนื่องจากหลังเดิมที่สร้างขึ้นในสมัยพระวินัยธรจันทร์นั้นชำรุดใช้เป็นที่พักประกอบสังฆกรรมไม่ได้แล้ว ซึ่งขณะนั้นยังไม่แล้วเสร็จ มาปี ๒๕๒๑ โดยการนำของนายไพฑูย์ สวดสวัสดิ์ และนายประยูร สุรินทร์ ริเริ่มสร้างฌาปนสถาน และปี ๒๕๒๕ สร้างหอระฆัง ซึ่งขณะนี้หอระฆังเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่ฌาปนสถานยังอยู่ในระหว่างการก่อสร้างเช่นเดียวกับพระอุโบสถ

สรุปรายนามเจ้าอาวาสเรียงตามลำดับมีดังนี้

รูปที่ ๑	พระภิกษุพุด (หัวหน้าสงฆ์)	พ.ศ. ๒๓๓๐ถึง พ.ศ. —
รูปที่ ๒	พระภิกษุพลับ (หัวหน้าสงฆ์)	พ.ศ. —ถึง พ.ศ. —
รูปที่ ๓	พระภิกษุเจ็ก (หัวหน้าสงฆ์)	พ.ศ. —ถึง พ.ศ. —
รูปที่ ๔	พระภิกษุบุญ (หัวหน้าสงฆ์และเจ้าอาวาส)	พ.ศ. —ถึง พ.ศ. ๒๔๓๕
รูปที่ ๕	พระวินัยธรจันทร์	พ.ศ. ๒๔๓๕ ถึงพ.ศ. ๒๔๕๒
รูปที่ ๖	พระภิกษุหริ่ม	พ.ศ. ๒๔๕๒ ถึงพ.ศ. ๒๔๕๕

	พระวินัยธรจันทร์ (อีกครั้ง)	พ.ศ. ๒๔๕๕	ถึงพ.ศ. ๒๔๗๑
รูปที่ ๗	พระอธิการพร้อม ปุสโส	พ.ศ. ๒๔๗๑	ถึงพ.ศ. ๒๔๘๕
รูปที่ ๘	พระภิกษุล้วน ชนติโก (รักษาการ)	พ.ศ. ๒๔๘๕	ถึงพ.ศ. ๒๔๘๖
รูปที่ ๙	พระภิกษุมาน (รักษาการ)	พ.ศ. ๒๔๘๖	ถึงพ.ศ. ๒๔๘๗
รูปที่ ๑๐	พระอธิการผาดหรือพระครูธำรงโชติวัฒน์	พ.ศ. ๒๔๘๗	ถึงพ.ศ. ๒๕๓๓
รูปที่ ๑๑	พระอธิการคนทร เหมสาโร	พ.ศ. ๒๕๓๔	ถึงพ.ศ. ๒๕๔๔
รูปที่ ๑๒	พระอธิการสิน จันทาโพธิ์	พ.ศ. ๒๕๔๔	ถึงพ.ศ. ๒๕๔๖
รูปที่ ๑๓	พระอธิการสว่าง ทินนาโพธิ์	พ.ศ. ๒๕๔๖	ถึงปัจจุบัน

รายละเอียดที่น่ารู้เกี่ยวกับเสนาสนะภายในวัด

๑. พระอุโบสถหลังใหม่ เนื่องจากพระอุโบสถหลังเก่าซึ่งสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ และผูกพัทธสีมาปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ชำรุดจนไม่สามารถใช้ประกอบสังฆกรรมได้ จึงได้รื้อทำลายไปและสร้างหลังใหม่ขึ้นในบริเวณใกล้เคียงกับหลังเก่า โดยเริ่มก่อสร้างใน พ.ศ. ๒๕๑๑ และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๘ ขนาดกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๒๑๒ เมตร

๒. ศาลาการเปรียญ มีขนาดกว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๒๔ เมตร มีลักษณะทรงไทยเรือนไม้ สร้างถวายโดยนายแก้ว นางเฮียะ สมบูรณ์ทรัพย์ ในสมัยพระวินัยธรจันทร์ เป็นเจ้าอาวาส เริ่มในราว พ.ศ. ๒๔๗๗ และแล้วเสร็จราว พ.ศ. ๒๔๘๔ ในระยะเวลาใกล้เคียงกับพระปรารักษ์

๓. กุฏิติกของเจ้าอาวาสเดิม สร้างในสมัยพระวินัยธรจันทร์ เป็นเจ้าอาวาส คือ ในราวปี พ.ศ. ๒๔๓๕ โดยนำดินชายคลองหน้าวัดมาปั้นและเผา ตัวกุฏิหลังที่เหลือในปัจจุบัน ยังคงโครงสร้างเดิมอยู่ในลักษณะเกือบสมบูรณ์ ส่วนรายละเอียดได้รับการบูรณะตกแต่งต่อเติมทาสีใหม่ในสมัยพระครูธำรงโชติวัฒน์ และบริเวณชายคลองหน้าวัดก็ยังคงปรากฏร่องรอยบ่อดินที่ขุดขึ้นในสมัยอดีตเป็นแนวยาว

๔. พระปรารักษ์ ฐาน ๑๑ สอก สูง ๑๕ วา มีพระปฏิมากรประทับยืน ๔ รูป ประทับนั่ง ๔ รูป หน้าตักกว้างประมาณ ๒ สอกคืบ สร้างราว พ.ศ. ๒๔๗๗ แล้วเสร็จในราว พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยการสร้างถวายของนายแก้ว นางเฮียะ สมบูรณ์ทรัพย์ ในสมัยพระวินัยธรจันทร์ เป็นเจ้าอาวาส ต่อมานายเฉลิม นางลูกอินทร์ ดินันท์ เป็นผู้บูรณะ

๕. ธรรมเนียมปฏิบัติ ธรรมเนียมนี้ตั้งอยู่บนศาลาการเปรียญ และจากข้อความที่บันทึกไว้ทำให้ทราบว่าสร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ดังมีข้อความบันทึกว่า “รัตนโกสินทร์ศก ร.ศ. ๑๒๙ ข้าพเจ้า นายเจียวสามี แม่อัมภรรยา มีจิตศรัทธาสร้างธรรมาสน์ไว้ในพระพุทธศาสนา เป็นมุลราคาเงินสิบ ๓ ชั่งถ้วน”

๖. ฌาปนสถาน ซึ่งสร้างในปี ๒๕๒๑ โดยการริเริ่มของนายไพบูลย์ สวดสวัสดิ์ และนายประยูร สุรินทร์

เอกสารที่ใช้ประกอบการค้นคว้าเรียบเรียงประวัติวัดสะแกงาม

๑. วัดท่าราชอาณาจักรตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๒๕ เล่ม ๒ โรงพิมพ์การศาสนา กรุงเทพฯ ,
หน้า ๒๕๖๕.

๒. พระครูสะอาด อรินทโม, แบบกรอกประวัติวัดเตาอิฐ เพื่อจัดส่งต่อกรมศาสนา. ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๗.

๓. พระสมุห์แก้ว ปริบุญโณ, เจ้าคณะอำเภอพนมสารคาม วัดท่าเกวียน) เอื้อเพื่อให้คัดลอกและตรวจเทียบ

ข้อมูลกับ แบบกรอกประวัติวัดสะแกงาม จัดทำเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๗.

๔. พระครูธำรงโชติวัฒน์, (เจ้าอาวาสวัดสะแกงาม) ให้ข้อมูลประวัติวัดสะแกงาม และข้อมูลขอเจ้าอาวาสองค์ก่อน ๆ โดยการบอกเล่า เมื่อวันที่ ๑๔, ๑๗ และ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๘.

๕. คุณชายบุญโณม พินิจคำ, ขณะให้ข้อมูลอายุ ๘๘ ปี อยู่ที่อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ

ประวัติหลวงพ่อจันทร์และการก่อสร้างเสนาสนะในสมัยหลวงพ่อจันทร์ โดยการตอบข้อซักถามเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๒๘.

๖. หนังสือ “ประวัติวัดท่าราชอาณาจักร เล่ม ๑๕” พ.ศ. ๒๕๔๑ (โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ. หน้า ๑๕๘)

๗. พระอธิการสว่าง ทินนาโพธิ์, จากการสัมภาษณ์ เมื่อ ๗ ธันวาคม ๒๕๔๗

หมายเหตุ : คุณสมพงษ์ พินิจคำ เป็นผู้ให้การอนุเคราะห์ชี้แนะ และนำไปยังแหล่งข้อมูลอันเป็นตัวบุคคลตามที่ได้ต่าง ๆ ในวันที่ ๑๔, ๑๗ และ ๑๘ มกราคม ๒๕๒๘

วัดน้ำนำ (วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม)

วัดน้ำนำ มีชื่อเรียกทางราชการว่า “วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม” เป็นวัดสังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลคงน้อย อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา ภาค ๑๒ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๐ ตำบลคงน้อย อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัดนี้มีประวัติและความเป็นมาโดยหาจากบันทึกหลักฐานพอได้ความโดยสรุปว่า สร้างขึ้นเมื่อราวปี พ.ศ. ๒๓๘๐ โดยตั้งเป็นสำนักสงฆ์มีพระอาจารย์อ่ำ พระอาจารย์โสม และพระอาจารย์แป๊ะ เป็นหัวหน้าสำนักสงฆ์ เรียงมาตามลำดับ กระทั่งถึงสมัยพระอธิการเทียน จึงได้รับอนุญาตให้สร้างเป็นวัดขึ้นเมื่อ วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๐๗ และกระทรวงมีประกาศเป็นวัดเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๓๓ โดยมีนายกองชาวบ้านคงน้อยบริจาคที่ดินให้และมีนายสอน นพภาลี เป็นผู้อุปการะบริจาคทรัพย์ในการก่อสร้างเสนาสนะต่าง ๆ ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น กระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๔ นายสอน นพภาลี จึงได้สร้างพระอุโบสถขึ้นมาสืบค่าใช้จ่ายเท่าใดไม่ปรากฏหลักฐาน

กระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๗๑ พระอุโบสถหลังแรกเสื่อมโทรมลงทางวัดจึงขอพระราชทานวิสุงคามสีมาใหม่ และได้รับพระราชทานเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๒ มีนายปุก สมบูรณ์ทรัพย์ บริจาคทรัพย์สร้างพระอุโบสถใหม่ เริ่มสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ และประกอบพิธีผูกพัทธสีมาในวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๘๒ แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ จวบจนปี พ.ศ. ๒๕๓๗ พระอุโบสถได้เสื่อมสภาพลงไปตามกาลเวลา จึงถูกรื้อถอน และได้สร้างพระอุโบสถหลังใหม่ในบริเวณใกล้เคียงกัน

พระอุโบสถหลังใหม่ เริ่มสร้างตั้งแต่ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๗ และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๗

สรุปรายนามเจ้าอาวาสเรียงตามลำดับมีดังนี้

๑. พระอาจารย์อ่ำ	(รักษาการ)
๒. พระอาจารย์โสม	(รักษาการ)
๓. พระอาจารย์แป๊ะ	(รักษาการ)
๔. พระอาจารย์เทียน	
๕. พระอาจารย์เปรม	(รักษาการ)
๖. พระอาจารย์บาง	(รักษาการ)
๗. พระอาจารย์ลอย	(รักษาการ)
๘. พระอาจารย์อินทร์	(รักษาการ)
๙. พระอาจารย์พลึง	(รักษาการ)

๑๐. พระอาจารย์แดง ดิษฐสร	(รักษาการ)
๑๑. พระอาจารย์อู่ม	(รักษาการ)
๑๒. พระอาจารย์ผิน	(รักษาการ)
๑๓. พระอาจารย์สุน	(รักษาการ)
๑๔. พระอาจารย์ลอค	(รักษาการ)
๑๕. พระอธิการปลื้ม ศิริสุวณโณ	
๑๖. พระอาจารย์เถิง	(รักษาการ)
๑๗. พระอาจารย์หวล	(รักษาการ)
๑๘. หลวงพ่อบุญถึง ปญฺญสาโร	(รักษาการ)
๑๙. พระอธิการลมูล นาคหตโต	(รักษาการ)
๒๐. พระครูกระถิน จันทวังโส	
๒๑. พระสุวรรณ สุวรรณโณ	
๒๒. พระสมศักดิ์	
๒๓. พระชาตรี จิตินฺทโร	

รายละเอียดที่น่ารู้เกี่ยวกับเสนาสนะภายในวัด

๑. พระอุโบสถ พระอุโบสถหลังใหม่ ที่สร้างเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๗ แล้วเสร็จใน
ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๔๑
๒. ศาลาการเปรียญ มีขนาดกว้าง ๑๖ เมตร ยาว ๒๕ เมตร สร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ลักษณะยกพื้นทรงโบราณสร้างด้วยไม้ หลังคากระเบื้องเคลือบสีแดง
๓. หอสวดมนต์ มีขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๕ เมตร สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ สร้างด้วยไม้ยกพื้นชั้นเดียว ลักษณะทรงโบราณหลังคากระเบื้องเคลือบสีแดงเช่นเดียวกัน

เอกสารที่ใช้ในการประกอบการค้นคว้าเรียบเรียงประวัติวัดน้ำฉ่ำ

๑. หนังสือ “วัดทั่วราชอาณาจักร ตามระเบียบปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๒๕” เล่ม ๒ โรงพิมพ์การศาสนา กรุงเทพฯ. หน้า ๒๕๖๕.
๒. พระครูกระถิน จันทวังโส, แบบกรอกประวัติวัดน้ำฉ่ำ, เพื่อเสนอต่อกรมศาสนา ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๒๗.
๓. หนังสือ “ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๕” พ.ศ. ๒๕๔๓ โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ. หน้า ๗๗.
๔. หนังสือ “เจ้าอาวาสและวัดในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๗” พ.ศ. ๒๕๔๖ สำนักพิมพ์ประชาชาติ. กรุงเทพฯ . หน้า ๓๗๓ .

วัดหินดาบ หรือ วัดตะวันตก

วัดหินดาบ เป็นชื่อเรียกทางราชการ ส่วนชื่อที่ชาวบ้านเรียกแต่เดิม คือ วัดตะวันตก ด้วยตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตำบลดงน้อยเป็นวัดสังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลดงน้อย อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา ภาค ๑๒ ตั้งอยู่ที่ ๕๕ บ้านหินดาบ หมู่ ๑๔ ตำบลดงน้อย อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัดนี้มีประวัติรายละเอียดเท่าที่สืบทราบจากหลักฐานพอสรุปได้ว่า เป็นวัดที่ตั้งขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๔๓๓ โดยมีนายแม่น นางบุญมี วงศ์กำภู ร่วมกับท่านอาจารย์จีน ได้ชักชวนชาวบ้านในตำบลดงน้อยให้ร่วมกันสร้างวัดนี้ขึ้น โดยการสละทรัพย์และกำลังแรงงาน ซึ่งประวัติความเป็นมานอกเหนือจากนี้ไม่มีปรากฏในหลักฐานใด นอกจากหลักฐานจากพระราชทานวิสุงคามสีมาจากหนังสือวัดทั่วราชอาณาจักร ตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๒๕ เล่ม ๒ กล่าวถึงว่าได้รับพระราชวิสุงคามสีมา เมื่อ ๑๓ มีนาคม ๒๔๔๓

ส่วนที่มาของชื่อ “วัดหินดาบ” เนื่องจากบริเวณแถบนั้นมีหินศิลาแลงอยู่กระจายโดยทั่วไป

สรุปรายนามเจ้าอาวาสเรียงตามลำดับดังนี้

๑. พระอธิการเสงี่ยม	พ.ศ. ๒๔๕๒	ถึง	พ.ศ. ๒๔๗๐
๒. พระอธิการจวน	พ.ศ. ๒๔๗๓	ถึง	พ.ศ. ๒๔๘๖
๓. พระอธิการเจียม	พ.ศ. ๒๔๘๘	ถึง	พ.ศ. ๒๔๙๗
๔. พระอธิการทองหยิบ	พ.ศ. ๒๔๙๘	ถึง	พ.ศ. ๒๕๐๓
๕. พระอธิการสำฤทธิ์	พ.ศ. ๒๕๐๕	ถึง	พ.ศ. ๒๕๐๘
๖. พระครูสุนทรทิศธรรม	พ.ศ. -	ถึง	พ.ศ. ๒๕๑๑
๗. พระครูสมร อุตตโร	พ.ศ. ๒๕๑๒	ถึง	ปัจจุบัน

รายละเอียดที่น่าสนใจเกี่ยวกับเสนาสนะภายในวัด

๑. พระอุโบสถหลังเก่า มีขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๘ เมตร สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ลักษณะโครงสร้างมีรูปแบบทรงไทยโบราณ วัสดุที่ใช้ก่อสร้าง ก่ออิฐถือปูน หลังคาโครงไม้ หลังคามุงกระเบื้องเคลือบแผ่นเล็ก พื้นปูหินอ่อนแผ่นเล็ก ปัจจุบันถูกรื้อถอนจนสิ้นซาก

๒. พระอุโบสถหลังใหม่ มีขนาดกว้าง ๕ เมตร ยาว ๒๗ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก

๓. ศาลาการเปรียญ มีขนาดกว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นอาคารไม้

๔. หอสวดมนต์ มีขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๔ เมตร สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ หลังคาโครงไม้มุงกระเบื้องลอนลูกฟูกใหญ่คู่ แบบทรงหลังคากระโจม พื้นไม้ปูกระดานเต็มอาคาร

ตำนานสิบสอง

จากเขตวัดหินดาบไม่ไกลเท่าใดนัก มีบ่อศิลาแลง ๔ เหลี่ยมบ่อหนึ่ง ชาวบ้านได้ช่วยกันก่อขอบซีเมนต์ขึ้นมาสูงสักเมตรหนึ่ง น้ำในบ่อใสสะอาดใช้ดื่มได้ทั้งหมู่บ้าน ถ้าขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง ลักษณะเหมือนบ่อศิลาแลงแถวกำแพงเพชร ถัดบ่อน้ำไปไม่กี่เมตร มีบ่อศิลาแลงลึกลงไป ในดินมีน้ำเอ่อเกือบเต็ม ปากบ่อไม่เชิงเป็นสี่เหลี่ยม กว้างประมาณ ๑ ตารางเมตร ภายในบ่อเป็นเว้ง กว้างและลึกจริง ๆ นั้นแค่ไหนไม่ทราบ เท่าที่เห็นก็ประมาณสองเศษ เขาวาน้ำในบ่อดักเท่าไรก็ไม่ รู้จักหมอคือกเหมือนกัน เรียกว่า “บ่อนางสิบสอง” หรือถ้านางสิบสอง” ที่นางยักษ์สนธมารเอนาง สิบสองมาขังไว้

ชาวคนน้อยเล่าว่า เมื่อก่อนบ่อนี้กว้างกว่าที่เราเห็น และคนโบราณเคยเล่าว่านานมาแล้ว สามารถเดินจากโพรงนี้ไปทะเลที่ลานชนไก่ได้ ครั้งหนึ่งวัวตัวหนึ่งเดินทะเลเรือทะร่ำทำไห้ไหนไม่ทราบ ตกลงไปใบบ่อนี้ตาย ชาวบ้านเลยช่วยกันหาต้นโพธิ์มาปลูกปิดรูไว้ ต่อมาต้นโพธิ่นั้นก็มาโคนล้มไป เสียอีก เลยเหลือแต่โพรงศิลาแลงซึ่งเป็นถ้ำนางสิบสองให้เราได้จนบัดนี้....

รอบ ๆ ถ้ำนางสิบสองมีศิลาแลงคลุมเป็นบริเวณกว้าง บางตอนเป็นขอบคันขึ้นมาสูง เหมือนกำแพงเตี้ย ๆ ถัดจากบ่อนางสิบสองไปมีสระน้ำโบราณอยู่สระหนึ่ง เป็นศิลาแลงสี่เหลี่ยม กว้างยาวประมาณ ๒๐ เมตร ขอบสระบากเป็นรูปบันไดทางลงทุกด้าน มีเรื่องเล่าอีกนั่นแหละว่า เมื่อประมาณ ๓๐ กว่าปีมานี้ มีพวกขุดทรัพย์ตามลายแทงเอาสายสิญจน์มาวางรอบสระเพื่อขุดทรัพย์ พองัดหินสี่เหลี่ยมกว้างยาวสัก ๒ ฟุต ก็ได้ยินเสียงสนั่นครั่นครื้นทั่วทั้งหมู่บ้านและวัดซึ่งอยู่ใกล้ พอ ลิ่นเสียง พวกที่ขุดทรัพย์ก็มองเห็นทองเต็มลำเรือเหลืองอร่าม พอเอื้อมมือจะคว้าทอง เรือก็เลื่อนจม หายไปต่อหน้าต่อตาได้แต่ฉีกไป ๑๘ กระบุง แล้วก็รีบหนีไปตั้งแต่นั้น รุ่งเช้าชาวบ้านที่ได้ยิน เสียงก็ออกกันมาที่สระทั้งหมู่บ้าน พระเณรออกมากันเต็มเห็นแต่จิวรเหลืองไปหมด แต่แล้วไม่พบ อะไรเลยนอกจากสระเปล่า ๆ และหินก้อนนั้น ตากังที่สูงอายุแล้วจึงยกหินนั้นไปบ้านทำเป็นที่ล้าง เท้า ชาวบ้านที่อยู่ ใกล้ ๆ เล่าว่า เสียงสะเทือนเลื่อนลั่นแทบจะทำให้บ้านช่องถล่มทลายลงมา สระนี้ มีน้ำใสตลอดปี ไม่รู้จักแห้งเหือด มักคุเทศก์จังหวัดเล่าว่า น้ำในสระนี้เคยดักไปใช้ในพระราชพิธี บรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน

แต่โบราณมานิยมใช้น้ำจากแม่น้ำ ๕ สาย และน้ำศักดิ์สิทธิ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ๔ สระ เป็นน้ำสรงมุรธาภิเษกของพระเจ้าแผ่นดิน ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พระราชทานพระบรมราชาธิบายเกี่ยวกับน้ำราชาภิเษกว่า

“.....น้ำราชากษัตริย์นั้น ไม่ใช่ใช้แต่น้ำสี่สระ ใช้น้ำแม่น้ำทั้ง ๕ ในกรุงสยาม คือ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำศักดิ์ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำเพชรบุรี มีชื่อตำบลที่ดักทุกเมือง.....”

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกในรัชกาลปัจจุบัน ได้ตั้งพิธีพลีกรรมตักน้ำจากสถานศักดิ์สิทธิ์ ในราชอาณาจักร ๑๘ จังหวัด และใช้น้ำจากสระและบึงที่ใสสะอาด มีประวัติเป็นมงคล หรือนิยมใช้เป็นน้ำสรงมูรธาภิเษกมาแต่โบราณถึง ๗๐ กว่าแห่ง รวมทั้งน้ำจากสระโบราณที่วัดหินดาบนี้ (คณิตา เลขะกุล, อนุสาร อ.ส.ท. ฉบับแนะนำจังหวัดฉะเชิงเทรา เดือนตุลาคม ๒๕๑๓)

บรรณานุกรม

คณิตา เลขะกุล. อนุสาร อ.ส.ท. ฉบับแนะนำจังหวัดยะเจียงเทรา เดือนตุลาคม. ๒๕๑๓.

คุณยายบุญโถม พินิจคำ สัมภาษณ์. ๑๗ มกราคม ๒๕๒๘.

พระครูกระถิน จันทวังโส. แบบกรอกประวัติวัดน้ำเมาเพื่อเสนอต่อกรมศาสนา. ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๒๗. (อัดสำเนา).

พระครูธำรงโชติวัฒน์. สัมภาษณ์. ๑๔, ๑๗, ๑๘ มกราคม ๒๕๒๘.

พระครูนพ บุราจารย์. ตำนานวัดต่าง ๆ. (ม.ป.ท.), ๒๕๓๖.

_____. แบบกรอกประวัติวัดบางคาเพื่อเสนอต่อกรมศาสนา. ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๗.

(อัดสำเนา).

พระครูนิเทศสารกิจ ชันติโก. สัมภาษณ์. ๗ ตุลาคม ๒๕๒๘ และ ๗ ธันวาคม ๒๕๔๗.

พระครูวิสุทธิวัชรธรรม. สัมภาษณ์. ๒๕ มกราคม ๒๕๔๘.

พระครูสมร อุดตโร. แบบกรอกประวัติวัดหินค้ายเพื่อเสนอต่อกรมศาสนา. ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๗.

(อัดสำเนา).

พระครูสะอาด อรินทโม. แบบกรอกประวัติวัดเตาอิฐเพื่อเสนอต่อกรมศาสนา. ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๒๗.

(อัดสำเนา).

พระครูสารศาสนโสภณ (ไฟ บัณฑิต). สัมภาษณ์. ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘.

พระครูสมุห์แก้ว ปริบุญณ. แบบกรอกประวัติวัดเกาะแก้วเวฬุวันเพื่อเสนอต่อกรมศาสนา. ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๒๗. (อัดสำเนา).

_____. สัมภาษณ์. ๗ สิงหาคม ๒๕๒๘.

พระครูสุวรรณ โชติธมโม. แบบกรอกประวัติวัดไร่ขางเพื่อเสนอต่อกรมศาสนา. ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๗. (อัดสำเนา).

พระสมุห์วินัย วินโย. แบบกรอกประวัติวัดปกปากเพื่อเสนอต่อกรมศาสนา. ๑ สิงหาคม ๒๕๒๗.

(อัดสำเนา).

พระเล็ก มุนีวีโร. แบบกรอกประวัติวัดทุ่งรวงทองเพื่อเสนอต่อกรมศาสนา. ๑ สิงหาคม ๒๕๒๗. (อัดสำเนา).

พระอธิการสด สาธโร. แบบกรอกประวัติวัดแสนภูมราวาสเพื่อเสนอต่อกรมศาสนา. ๒๐
กรกฎาคม

๒๕๒๗. (อัครา).

พระอธิการสว่าง ทินนาโพธิ์. สัมภาษณ์, ๗ มกราคม ๒๕๔๘.

วิวัฒน์ เวศสุวรรณ. สัมภาษณ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.

ศาสนา, กรม. ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
การศาสนา. ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ศาสนา, กรม. วัดทั่วราชอาณาจักรตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๒๕ เล่ม ๒.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๔.

อมรรัตน์ ประคงบุญ. เจ้าอาวาสและวัดในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๖-๒๕๔๗. พิมพ์ครั้งที่ ๑.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประชาคม, ๒๕๔๖.

อิงตะวัน แพลุกอินทร์. นิทานพื้นบ้านพระรถเมรี. ฉะเชิงเทรา : โรงเรียนพนมสารคาม

“พนมอดุลวิทยา”, ๒๕๔๓. (อัครา).

คุณประกาศ

แนะนำจังหวัดพะเยา “ฉบับอำเภอรราชสาส์น” ฉบับนี้ นอกจากมีแหล่งข้อมูลและ
บุคคลในบรรณานุกรมแล้ว ยังมีบุคคลผู้ควรได้รับการเอ่ยนามถึง คือ

๑. คุณฐิติพงศ์ (สมพงษ์) พินิจคำ
๒. คุณดำรงเกียรติ นกสกุล
๓. คุณณัฐพล ศักดิ์ประศาสน์
๔. คุณนันทนัช สมบัติดี
๕. คุณคำรัส พุทธรักษา
๖. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางคา
๗. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองใหม่
๘. นักวิชาการวัฒนธรรม อำเภอรราชสาส์น

ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นฐะที่เอื้อต่อการออกเก็บข้อมูล จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์เป็นอย่างดี
ในระดับหนึ่ง จึงขอขอบคุณด้วยใจจริง จากคณะผู้จัดทำอีกครั้ง

ประเสริฐ ศีลรัตน
จินดา เนื่องจำนงค์